افغانان څه ډول ډیموکراسۍ
ته اړتیا لري؟

لیکوال: پوهاند حبیب الرحمن هاله
ژباړن: محمد اکبر نیازی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانان څه ډول ډیموکراسۍ ته اړتیا لري؟

لیکوال:

پوهاند حبیب الرحمن هاله

ژباړن:

محمد اکبر نیازی

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: افغانان څه ډول ډېموکراسۍ ته اړتيا لري

ليکـــوال: پوهاند حبيب الرحمن هاله

ژباړن: محمد اکبر نيازی

خپـرونـدی: د افغانستان ملي تحريك، فرهنگي ځانگه

ويـبپـانـه: www.melitahrik.com

کمپوز: ژباړن

ډيـزايـن: ضياء ساپی

پښتۍ ډيزاين: فياض حميد

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپـکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحريك د خپرونو لړ: (۱۰۳)

يادونه: د چاپ حقوق له ملي تحريک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسوليت ليکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک مخ

لومړی څپرکی..١

په لوديځ کې د ډېموکراسۍ پيدايښت او وده..١

دويم څپرکی..١۴

دريم څپرکی ٢٨

څلورم څپرکیً..۴٢

اسلام او ډېموکراسۍ ۴۵

پينځم څپرکی ٧٠

افغانستان او د ډيموکراسۍ سياسي نظام..٧٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) کال په پيل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهير کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ کې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحريك په ياده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهير کې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دى، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينګ هوډ کړى چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملى کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دى د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دى، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير کې يې يو بل سره مرسته او ملګرتيا کړې او دا فرهنګي بهير يې بريالى کړى، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانى ورته وايي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

په لوديځ کې د ډيموکراسۍ پيدايښت او وده

ډيموکراسي له دوه يوناني کليمو څخه اخيستل شوې چې ډيموس «Demos» د خلکو او کراټوس Kratos د حکومت په مانا سره ده.

چې بشپړه مانا يې د خلکو له خوا د خلکو لپاره او پر خلکو حکومت کول دي، دغه کلمه چې د لومړي ځل لپاره په لرغوني يونان کې وکارول شوه، نو د يوداسې حکومت استازيتوب يې کاوو چې په هغې کې خلکو په حکومتي عکس چې د يوې پياوړې ډلې يا طبقې Elite يا يو مطلقه حاکم Autocrat يا اوليګارشي له خوا ځارل کېدله، او د حکومتي چارو په پرمخ بيولو کې يې پراخه ونډه درلوده.

په مختلفو وختونو کې د ډيموکراسۍ تعريف پدې موخه چې داسې فلسفه بيان کړي څو وکولای شي پکې د خلکو حق او واک ورکړل شي له مخکې څخه د ټاکل شويو اهدافو مطابق خپل سياسي او ټولنيز موسسات مستقيماً يا د استازيو لخوا وڅاري.

له همدې پلوه ډيموکراسۍ بيلابيلې ماناوې لري

۱ــــ هغه حکومت چې د يو هيواد ټولو وګړو ته په سياسي تصاميمو او پريکړو کې حق ورکړي؛ او ددې ډول حکومتي نظام په چوکاټ کې د حکمروايۍ د اصل پر اساس اکثريت عمل کوي چې دا ډول يې معمولاً د مسقيمې ډيموکراسۍ په نوم يادېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـــ هغه ډول حکومت چې عام وګړي خپل سیاسي تصامیم پخپلــه نــه بلکې د استازو په واسطه ونیسي او د ځان په وړاندې مسئول پخپله ګڼل کیږي دا ډول حکومــت د ملــت د اســتازیو Representative دغوښــتنو پربنسټ ډیموکراسۍ بلل کیږي.

۳ـ هغه حکومت چې د اکثریتو حق او صــلاحیت د اساســي قــانون پــه محدوده کې د اجرا لپاره کیښودل شي او هدف یې د ځینو فردي او ډله ایزو حقونو لکه: د بیان د ازادۍ حق، د مطبوعاتو د ازادۍ حــق، د دیــن ازادۍ، په ازاده توګه د مذهبي مراسمو ترسره کولو حق او نورو ترلاســه کول وي.

دا ډول حکومتي نظام د لیبرال ډیموکراسۍ یا مشروطې Constitutional په نوم یادیږي.

د فلسفې پر بنسټ ډیموکراسۍ د افرادو د حقونو برابروالي ته درنــاوی لري او افراد د نورو له منګولو څخه ژغوري.

البته د ډیموکراسۍ په نظام کې هغه وخت په افرادو قیود پلي کیږي کله چې هغوی په مستقیم یا د استازو په واسطه او یاهم ټول اکثریــت ددې قانون په تطبیق کې رضایت ښودلی وي او دغه قیود په ټولو باندې په یو ډول پلي شي.

د ډیموکراسۍ نظام د لومړي ځل دپاره د لرغوني یونان په ځینو دولتــي ښارونو City States کې رامینځته او په اتن کې خپلې غوره مرحلــې تــه ورسېد.

پدې ډول مستقیمې ډیموکراسۍ کې د ښار ټول اوســېدونکو پرتــه لــه ښځو او غلامانو چې د سیاسي حقوقو څخه بې برخې ؤ، په یوځایي توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولت اجرائیه قوه جوړوله او د اجرائیه قویې دنده به یې په نوبت سره پرمخ بیوله. ښاریان به د قضا د دندې د ترسره کولو او د منصفه هئیت د غړیتوب لپاره د پچې اچولو پر بنسټ ټاکل کېدل، دغه راز ښاریانو د قانون په جوړولو کې په مستقیم او غیر مستقیم ډول برخه اخیستله د ښځو او غلامانو پرته به ټول د ښاري دولت د شورا بالقوه غړي ګڼل کیدل، په هغه ځای کې د نن په څیر قوی تفکیک وجود نه درلود.

ټولو ښاریانو به د اجرائیه او مقننه قوې د چارو ترسره کولو واک درلود او ماموران به د خلکو د اسامبلې په وړاندې مسئول ګڼل کیدل.

ددې ډول ډیموکراتیک نظام رامینځته کول او پلي کول له دې ریښتینولی څخه سرچینه اخلي چې دیو ښارنفوس په نادره توګه له لس زرو څخه ډیر او ټول به له سیاسي روزنې څخه برخمن وي.

د یونان ډیموکراسۍ یوه لنډه تاریخي پېښه د اتن ډیموکراسۍ د نورو ښکاره ډیموکراسېو په څېر د ایټالیا په اغازین او کلیسایي ښارونو کې د امپراطور او شاهنشاه د فکر په وړاندې مقاومت ونشوکړای او له منځه لاړ.

په منځنیو پېړیو په اروپا کې نظریاتو او افکارو وده وکړه، چې دغو نظریاتو د اروپا د معاصرې غربي ډیموکراسۍ پدیدې ته زمینه برابره کړه، له هغې ډلې څخه یو هم د استازیتوب نظریه وه د طبیعي قوانیو فکرونه«Natural Law» د طبعي حقونو په نظر Natural Rights » وده او پرمختګ وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې مانا چې د خلکو حقوق په ځانګړي ډول د خپل برخليک ټاکلو حق لري او څوک يې ورڅخه نشي اخيستلای دغه نظريه د ټولنيز قرارداد له نظريې سره يوځای شوه.

د ټولنيز قرارداد نظريې پر بنسټ حاکمان او خلک د يو قرارداد لــه لارې چې دوی پکې متقابل مکلفيتونه لري سره يوځای کيږي.

که چيرې د ښار پاچا خپل مسئوليتونه په سمه توګه ترسره نــه کــړي او ياهم د چا په حقوقو تيری وکړي نو امکان لري چــې خلــک د واک حــق ترې بيرته واخلي او د هغه واک له ګدۍ څخه يــې ليــرې کــړي، چــې د قرارداد په اساس يې هغه ته ورکړی دی، دغه نظريــه چــې د جــان لاک لخوا څرګنده شوې وه د انګلستان په پارلماني ډيموکراسۍ يا مشــروطه شاهي باندې خورا تاثير واچوو.

دغه موضوع په اجتماعي قرارداد چې د ژان ژاک روسو اثر ده پــه ســمه توګه واضيح شوېده. همدې څېز د متحد ايالاتو او فرانســې انقــلاب تــه فلسفي قانوني مشروعيت ورکړ.

د امريکا په لويه وچه کې انګليسي کډوالو د پولــو شــرايطو تــه داســې اشاره وکړه چې د فرد په اهميت باندې ډير تينګار وکړي.

دغه امر د ځينو ډلو د اړوندو امتيازاتو د له مينځه وړولامل شو. دغــه راز داسې نور عوامل هم د يو ډيموکراتيک سياســي جوړښــت د رامينځتــه کېدو سبب ګرځي چې وررسره مدني ازادۍ او فردګرايي هم پرمختــک کوي.

په بل ډول ننی ديموکراتيکې مفکورې تر يوې کچې د اروپــا د منځنيــو پيړيو مفکورو په ځانګړې توګه د ديني، طبيعی مفکورو او مروجو حقوقو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ورته والی لري. ډیموکراتیکو فعالیتونو دهغو پاچاهانو په کړنو سره پرمختګ وکړ چې د خپلې مشرۍ په قلمرو کې د سیاستونو په پلان کې يې د سیاسي او اجتماعي ډلو له خوا د مالیاتو د وضع کول شامل کړل.

په هغه وخت کې د مختلفو ډلو یوځای کیدل د پارلمان پیدایښت یا د نننۍ قانون جوړونې اسامبلې جوړوي.

په عقلاني او اجتماعي ژورو پرمختګونو په ځانګړې توګه د طبیعي حقوقو د موضوع په څرګندېدو او د ژوند په سیاسي برابرۍ کې د متحدایالاتو او فرانسې د وګړو د افکارو او انقلابونو ونډه تر نورو ډېر او د نور له لورې وستایل شوه، د یونان ښاري دولت د ډیموکراتیک نظام له نسکورېدو څخه تر نننۍ پارلماني ډیموکراسۍ پورې د ډیموکراسۍ په څېړنه کې یوه تشه موجوده ده چې موده يې تقریباً دوه زرو کالو پورې رسیږي.

نوولسمه او شلمه پیړۍ په هغه نوم پیژندل کیږي چې د ډیموکراسۍ فلسفې په ډېری غربي هیوادونو کې د حکمروایي پر فلسفې غلبه کړې، او د رایې اچونې حقوق، په ازاداه توګه د پارلمان د غړو او اجرایئه قوه رئیس ټاکل د ډیموکراتیکو حکومتونو د مرکزي موسساتو په څېر دي، پدې دوره کې د خلکو ارادې دا توان پیداکړ چې په خپلواک ډول او پرته له ویرې عواقب بیان کړي.

دغربیانو دغه نظر چې د وګړو مساوي حقوق یوازې د سیاسي ډیموکراسۍ له لارې تامینېدای شي د سوسیالیستانو او نورو ډلو له چلینج سره مخامخ شو، او ټینګار يې وکړ چې اقتصادي ډیموکراسۍ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي برابری، عامه مالکيت او توليدي وسايل چې اقتصادي بنسټونه دي سياسي د ډيموکراسۍ د ټينګښت سبب ګرځي.

د ډيموکراسۍ شرطونه

د ډيموکراسۍ د پورتنيو ډولونو لپاره بيلابيل شرايط وجود لري او پرتــه له دې شرطونو نشو کولای چې هره يوه يې پخپل ځای وکاروو، ځکــه دا يو طبيعي امر دی چې د مستقيمې ډيموکراسۍ د پکار وړنــې شــرايط د نفوســو يــو کــوچنی او نســبتآ متجــانس جوړښــت دی. او د پارلمــاني ډيموکراسۍ پکاروړنې شرايط يې د لوی، پراخ او غيرمتجانس نفوس او د ځانګيزې(تخصصي) پوهې منل دي.

هر هيواد د خپل ټولنيز پرمختګ له مرحلې سره يــوې متناســبې او يــو ډول ډيموکراسۍ ته اړتيا لري په يوه هيواد يا ټولنه کــې د هغــې ســره متناسبې ډيموکراسۍ پرته په بل ډول ډيموکراسۍ ټينګار کول بې ګټــې وي.

لکه په اوسني افغانستان کې چې د شوروي اتحاد د تيري څخه وړانــدې په منځنيو پيړيو کې د قبيلوي نظام ســره نښــلول شــوی ؤ، د ډول ډول لاسوهنو او مختلفو هيوادونو ته له مهاجرت سره يې نفــوس غيرمشــابه شو. او ددې لپاره کولای شو د پرمختللې لوديځې ډيموکراسۍ څخه ګټه پورته کړو.

د ملل متحد د استازيو ناکامي لامل هــم همــدا ؤ. نــو اړينــه ده چــې د هرهيواد لپاره بايد د هيواد هر ډول شرايطو سره سمه يو ډول ځــانګړې ډيموکراسۍ پلي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان لپاره هم اوسنیو سختو او ځانګړو شرایطو ته په کتو سره یو ډول ډیموکراسۍ طرح او د میکانیزم سره سمه پلي شي.
امکان لري چې ټول پدې سره همغږي وي چې له کومې لارې کولای شو یوه وروسته پاتې او کوچنۍ ډله ډیموکراټیکه کړو او یا وغواړو دغه نظر په یوه پراخ سازمان پلي کړو.
دخیړنې له اصولي او قانوني لارې څخه په ګټې اخیستنې یې د پلي کولو هڅې پیلوو. د یو پراخ سازمان شرایط د ډیموکراتیک نظام سره یا هم د استازو له خوا د حکومت رامنځته کوونکي دي، نه د هغې ډیموکراسۍ پکاروړنه چې په یوه متجانسه او کوچنۍ ډله د پلي کېدو وړ وي.
ټاکنې او استازیتوب پخپل ذات دوه پیچلې موضوعګانې دي د یوې ډلې استازیتوب له یوې خوا دا غښتلې ځانګړتیا لري چې استازیتوب باید وکړای شي ځان د ځینو ډلو له غړو سره مشابه او له ځینو یې ځان پورته وګڼي، پدې مانا چې هم خپلې اړتیاوې او هم د نورو په پام کې ونیسي خو له قانوني پلوه یو شخص هغه وخت د نورو استازی ټاکل کیږي چې خپله د وکیل کړنې د موکلانو سره تړاو ولري. همدا کړنې باید موکلان سره یوځای کړي او د پورتنۍ دریمې مانا له پلوه یو شخص ته د واک ورکولو یا نه ورکولو سره کولای شي د نورو د ګټو وکالت وکړي، په ډیموکراتیک استازیتوب کې دا اړینه نه ده چې په پورتنۍ مانا دلالت وکړي. د مقننه قوې ټاکل شوی غړی باید د هغه چا له خوا چې رایه یې ورکړې او یا هغه چا چې رایه یې نه ده ورکړې ترمینځ توپیر ونه کړي او داسې فکر وکړي چې فلاني کسانو دی بریالیتوب ته رسولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاکل شوی غړی باید هغه موکلانو چې ترمینځ چې د ته یې رایه ورکـړې یووالی رامینځته کړي. مونږ باید د داسې کړنو اخلاقي مسئولیت په غاړه وانه خلو چې هغه چا له خوا ترسره شوی وي چې زمونږ استازیتوب کوي ځکه مونږ ددې لپاره خپله رایه ورکړې چې دی له مونږ څخـه بـر دی او زمونږ استازیتوب کولای شي.

سیاسي استازیتوب د پورتنۍ دریمې مانا پر بنسټ له نږدې او لېرې ګټو څخه هم وکالت دی.

داسې فکر کیږي چې یو سیاسي استازی دنده لري څو د خپلو موکلانو او د ټولو وګړو د ګټو ساتنه وکړي حتا د یوې کـوچنۍ ډلـې چـې د ده پـه ټاکنه کې یې برخه هم نه وي اخیستې. پر همدې بنسټ په افریقا کـې د مقننه قواوو استعمار د والي له خوا نوماند کیږي څو د محلي نفوسو چـې په ټاکنو کې هیڅ برخه نلري هم استازیتوب وکړي،

دغه موضوع د ډیموکراسۍ له پلوه د یوه ګوندي نظام سره د پرتله کولـو وړ ده ځکه چې د اقتدار پر سره ګوند خلکو ته بلنه ورکوي څـو د دوی د ګوند نوماند شوي شخص ته رایه ورکړي. او ترڅنګ یې دا توپیر نه کوي چې دغه استازی په کوم شوق او ذوق د خپلو موکلانو د ګټو ساتنه کوي خو دغه عمل ډیموکراتیک استازیتوب نه ګڼل کیږي ځکه چې ټاکوونکو د همدې استازي په ټاکلو کې هیڅ ونډه نه درلوده.

د ډیموکراسۍ دغه نظر نشي کولای څو سرپرستي بشپړه کړي او پـدې کې د ردولو د شونیتا ترڅنګ په خپلواک ډول د نوماندۍ اجازه هم شته.

دهیواد د ټولو اتباعو له خوا د اوسنیو استازو ردول او ټاکل په یوه ټولـه ایزې دیموکراسـۍ (mass Democracy) سـره ترسـره کېـدای شـي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیموکراتیک استازیتوب د مسئولیت مفاهیم له ټاکنو سره ډیره نږدې اړیکه لري له هغه ځایه چې د استازو ټاکنې له ډېرې مودې وروسته ترسره کیږي نو دوی مجبوریږي چې د خپل وکالت د ساتنې لپاره د خپلو تجربو او اړتیاوو سره سم د موکلانو په خوښه کارونه ترسره کړي څو د هغوی په زړه کې خپله مینه پیدا او ځان پلوي یې کړي.

ډیموکراسي او د خلکو حکمروایي:

دا ویل کیږي چې په یو ډیموکراتیک نظام کې د خلکو اراده حاکمه وي مګر ادعا کیږي چې په یو ډیموکراتیک نظام کې مشري د اکثریتو حق ده، خو ایا دا شونې ده چې یو بیوزله اکثریت په یو غني او شتمن اقلیت مشري (حکومت) وکړي؟
په ډیموکراتیک نظام کې د خلکو د ارادې د خپلواکیت خبرې کیږي خو ایا په ریښتیا سره هم په ډیموکراتیک نظام کې خلک د ارادې د خپلواکیت څخه برخمن دي؟
ددې ډیره شونتیا ده، چې د یوې ټولنې یا ټاکنیزې حوزې خلک د نالوستۍ، بې علاقګۍ، ګوندي او نورو خصوصیاتو له مخې د چاپیریال د دندو په ویشنه کې یو ډول او ځانګړې اراده ونلري. کیدای شي هغوی د داسې لارو او پالیسو له لارې هوکړې ته ورسیږي چې ټول پکې ځان ګډ احساس کړي او یا هم په هیواد کې د یو ستر ناورین د رامینځته کیدو پر وخت په ډله ایزه توګه ټول د هغه د لمنځه وړلو لپاره ځان مکلف او له تیښتې پرته پکې ځان احساس کړي دا خبره د دوی دشخصي ګټو په نظر کې نیولو سره یو ډول اراده هغه هم ټوله ایزه اراده رامینځته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم پداسې حالاتو کې د ټوله ايزې ارادې خبرې په ځای وي، خـو بياهم حالات دومره لنډ او تنګ دي چې نشو کولای په بشپړه توګه د يو ډيموکراتيک حکومت عمومي تيورۍ جوړه کړو.

انسان هغه وخت د ټوله ايزې ارادې، تصميم اوعمل په اړه خبرې کـولای شي چې وګړو ته په ځانګړې توګه هغه چاته چې د ټولنې په استازيتوب واک ورکړل شوی وي او خپلواک وي.

پدې مانا که چيرې وويل شي (پارلمان پريکړه کړې ....) کـه قـوانين دا څرګنده کړي چې څوک د پارلمان غړي جوړيدای شي او د کومـو لارو او کړنو په ترسره کولو سره د پارلمان پـه پريکـړو کـې ارزښـتناکه ونـډه درلودای شي ترڅو په وسيله يې پارلمان ته د منسوبيدو لپاره د خلکـو په مينځ کې اعتبار او قانونيت پيداکړي.

ايا نور اصول او لارښوونې شته چې پر بنسټ يې وويل شي چې وګـړي يوازې په ټاکنو کې د رايې اچوونې، د اکثريتو لارو د اصل په پلي کولو او ټولپوښتنو سره د ارادې او عمل څرګندونه کولای شي؟

البته په يوه ټولنه کې ددې اصل په پلي کولو سره چې په مختلفو طريقو د خلکو رايې اچوونه او په ټاکنيزو حوزو کې له بيلابيلـو لارو څخـه پـه ګټې اخيستنې سره مختلفې پايلې ترلاسه کيږي چې هر يوه يې پخپلـه قانوني محدوده کې د خلکو ارادې څرګندولای شي.

د ډيموکراسۍ د پلي کولو مدعيان پدې اند دي چې په اړوندو ټولنو کـې ټولو چارو ته د خلکو يا ملي ارادې له مخې پاملرنه کيږي مګر دغه ادعـا يوازې په تخيلي نړۍ کې وجود لـري. د سـرمايه داري نظـام سياســي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیموکراسۍ د ځان لپاره یوه لار لټوي چې د واکمنو پرغوښتنو راڅرخي په واقیعت کې دا خبرې د پانګوالو د ګټو پر محور راڅرخېږي.
سرمایه داران او واکمن یوازې د خپلو شخصي ګټو په اړه فکـر کـوي او دې موخې ته د رسیدو لپاره په هر لازم وخت او ځای کې له خپل ځواک څخه ناوړه ګټه پورته او د خلکـو د تیښـتې لپـاره د سـرمایه دارانـو او واکمنو اراده د ماټریالیسټانو (د خلکو او ملت ارادې) لمنځه وړي
په واقیعت کې تاریخي ماټریالیزم په سمه ده او وايي:
ځواکمنه طبقه په ټولنیز نظام حکومت «مشـري» کـوي او دا مشـري د دوی په ګټه او د نورو په زیان وي، دا خبرې په هغوټولنو کې چې د کـار محراق يې مادي فکرونه جوړوي او له هغه ځای څخه د معنوي او اخلاقي فکرونو بوی هم نه راځي صدق کوي.
واکمن د خپلواکو ټاکنو، پارلماني حکومت، اساسي قانون او نورو مختلفو سازمانونو ترشا د خپلو ګټو د ترلاسه کولو لپاره ډول ډول نـاوړه کړنـې ترسره کوي. خو دا بې خبره او خوش باوره ولـس دهمـدې واکمنـو پـه ښکاره قانوني کړنو تل غولېدلي او په هغوی کې يې دا فکر له منځه وړی چې واکمن خپل ولس ته د ژوند د هوساينې اړونـد د اړتیـا وړ وسـایلو، خپل هیواد او ولس ته ژوند د اسانتیاوو برابرولو په لټه او فکرکې نه دي.
د اخلاقي، اداري، جنسي، رشوت، اختلاس، تقلب، وژنې او نور فسـادونه په سیاسي یا اقتصادي ډیموکراسۍ لرونکوهیوادونو کـې د واکمنـو لـه شخصیتونو څخـه پـرده پورتـه کـوي او دا ثـابتوي چـې خپلـواکۍ او ډیموکراسۍ لا تراوسه هم تخیلي بڼه اعتبار لري چـې لاسرسـی ورتـه خیالي، ناشونی او لیونتوب ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیبرال ډیموکراسۍ د سرمایه دارانو په افکارو کې تر یوې کچې د فاشیستي انګیزو څرک لګیږي، او په تاریخ کې یې تر ټولو مهم عمل د امریکا متحده ایالاتو د پخواني رئیس جمهور جان کینيدي وژنه وه. دامریکا سرمایه داري نظام هغه سوله ایزې لارې چې کنیدي په پام کې نیولې وې له خپلو حالتو سره سمې نه لیدلې له همدې کبله یې هغه ونه منلې. ځکه هغه ګامونه چې کنیدي د بې نظمۍ د کمښت او د نړیوالې بې اعتمادۍ په برخه کې پورته کول بیلابیل مرګونې او جګړه ایزې وسلې ته اړتیا وه او ددې اړتیا د بشپړلو پرمهال به یې په تولید کې کموالی مینځته راتلو چې د کمښت په صورت کې به د وسلې جوړونې په فابریکو کې د سرمایه دارانو سرمایه ګذاري هم په څرګند ډول بې سرنوشتي کیدله له یوې خوا په خپلسري ډول د وسلې خرڅونه په عوایدو کې کموالی او له بلې خوا هغوی له کنیدي سره د دښمنۍ لپاره وهڅول شول چې د همدې دښمنۍ په زیاتوالی سره یې د ځان خلاصون په موخه د هغه د وژنې دسیسه او توطئه جوړه کړه، ددې با وجود سرمایه داري نظام بیا هم دا نه مني چې سرمایه دار د اقلیتو د ګټو پر اساس ټینګ او د اکثریتو ګټې د خپلو ګټو څخه قربانوي، او د خپلو ګټو د ساتنې په موخه له بیلابیلو دیکتاتوري، د ډیموکراسۍ د نظام سره سخت دریځه مخالفت او نورو لار څخه بې دریغه ګټه پورته کوي.

ددې بحث په پای کې باید پردې ډیرټینګار وکړو چې تراوسه په هیڅ ډیموکراتیک نظام کې بیوزله اکثریتو حکومت نه دی کړی او که کړی هم وي نوتش په نوم، او نه به په راتلونکي کې پدې کار وتوانیږي. د ډیموکراسۍ د مفکرینو د ادعا خلاف د ټولنې واک او مشري به تل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچني مګر ځواکمن، شتمن، سـرمایه دار، فیـوډال، بـانفوذ او میراثـي اقلیت په لاس کې وي.
ایا ددې امکان شته چې په فیوډالي ټولنه کې پرته له فیوډاله، په سرمایه داري ټولنه کې پرته له سرمایه داره، په شاهي ټولنه کې پرته له شهزاده ګانو، په کمونیستي ټولنه کې پرته له کمونستانو، په مذهبي ټولنـه کـې پرته له مذهبیانو، او په قوماندان الطوایفي ټولنه کې پرته له د قوماندانانو پرته نور بل څوک د ټولنې چارې په لاس کې واخلي؟
نو ددې پوښتنې ځواب هم په یو نه یو باندې ټینګار کول دي ځکه نور د حکومت د ترلاسه کولو لپاره نه له شرایطو او نه له وسایلو څخه بـرخمن دي.
البته د خپلواکۍ، ډیموکراسۍ، ټاکنې، دکاندیدو او کاندیـدولو حـق پـه سرمایه داره خاوره کې پرته له سرمایه داره، په کمونیستي ټولنـه کـې پرته له کمونیسټ، په فیوډالي ټولنه کې پرته له فیـوډال، پـه مـذهبي ټولنه کې پرته له مذهبي څوک نشي کاندیدای اوکه چیرې احیاً کاندیـد هم شي نو ټاکنې نشي ګټلایو ټاکنې په هر ټولنـه کـې دا ډیموکراتیکـه خپلواکي وربښي چې پر قدرت ولاړ د نوماندانو له طبقې یـو وټـاکي پـه واقیعت ددوی څخه د هـر یـوه ټاکنـه د ټـاکونکو لپـاره ګټـوره نشـي تمامیدای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی
په غرب کې د لیبرال ډیموکراسۍ پیدایښت اوپه نورو یی پلي کول

په شپاړسمه پیړۍ کې د مذهبي اصلاحاتو خوځښتونو له لویدو وروسته Reformation)، په ۱۷۷۶ کال کې د امریکې متحده ایـالاتو د خپلـواکۍ اعلامیه،۱۷۸۹ کـال د فرانسـې انقـلاب، د اتلســمه پیــړۍ پــه پــای او نوولسمې پیړۍ په لومړیو کې صنعتي انقلاب، غربي صنعتي هیوادونـو د استثمار د لمنې پراخوالی، تعقیب امیزه او استبدادي فکرونو ورځ تربلې خپل ځای د ازاد نظر قضاوت او رایی اچوونې ته پریښود.

په سیاسي افکارو کې د مناسبو ډیموکراتیکو اصلاحاتو فضـا رامینځتــه کول او د سیاسي احزابو تاسیس ډیموکراسۍ په ځانګړې توګــه لیبــرال ډیموکراسۍ ته د روښانتیا او پرمختګ زمینه برابروي.

په ۱۹۱۷ کال کې په روسیه کې د ټولنې د اصــلیت پــر بنســټ د فــرد د اصلیت او د سرمایه داري هیوادونو په وړاندې سخت دریځه حریف پــه ځیرلومړنیسویالیستي نظام رامنځته شو.

په همدې ډول په ۱۹۴۵ کال کې د دویمې نړیوالې جګــړې پــه پــای تــه رسیدو او د دوو هیوادونو د امریکــې متحــده ایـالات او سوسیالیســتي شوروي اتحاد په دوو لویو زبر ځواکونو بدلیدل او د یو نظامي تــړون پــه راس کې د دواړو واقع کیدل وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځانګړې توګه په ۱۹۷۸ کال ۷۰ بیلیون ډالرو د لګولـو وروسـته پـه افغانسـتان کـې د شـوروي اتحـاد او د پرولتـاري انترناسـیونالیزم د ستراتیژۍ ایډیالوژیکي ماتې، د ویشل غوښتونکو خوځښتونو مینځته راتګ، د هغو هیوادونه خپلواکۍ چې د شوروي اتحاد په زور یـو لـه بـل سره تړلي شوي وو او د ازاد اقتصادي بازار پـه مخنیـوي کـې د خلکـو تمایلات رامینځته شول.

په سوسیالیستي او د ختیځې اروپا په ولایاتو کې د خصوصـي سـکتور جوړونه، په شـوروي اتحـاد کـې د دوو نویـو پدیـدو (ګلاسنوسـت او پرستورویکه) څرګندیدل، داقتصادي او سیاسي لارو پرانستل، لـه اوږد او دروند خوب څخه د مسلمانانو را پاڅیدل، د خوځښتونه را پیدکیـدل، اسلامي انقلابونه او په اسلامي ایډیالوژۍ سره د غرب د عیسوي افـرادو جلبول، هغوی تـه اسـلامي ایـډیالوژۍ ورکـول او اسـلام تـه رابلـل د ډیموکراسۍ په ځانګړې توګه د لیبرال ډیموکراسۍ څخه په مبارزه کې د یوې جنګي او تکتیکي وسیلې په توګه پراخـه ګټـه اخیسـتل. لیبـرال ډیموکراسۍ په غرب او نورو صنعتي هیوادونو کې د پـانګوالې طبقــې د ایډیالوژۍ پر بنسټ په دوو محورونو (د فرد په اهمیـت او ارزښـت او د فرد په خپلواکۍ او ګټو) را څرخي.

سرمایه داره طبقه د صنعتي تولیداتو ترلاسه کولو لپاره د خپـل هیـواد بیوزله وګړي اوهغه هیواونه چې د دوی تر تسلط لاندې او یا هم وروسته پاتې وي له استثمار څخه یې ګټه پورته کوي.

د فرد د اصالت مخنیوی او تحکیم سربېره پردې چې خپل اسـتثمار تـه اصلیت وربښي بلکې د اوږدې مودې لپاره تسلط ته هم قدرت ورکوي، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې لاره کې ډيرې مندې ترړې او هلې ځلې کوي؛ غربي سياسي ډيموکراسی د سوسياليستي سياسي اقتصادي ډيموکراسی په خير په تخيلي فکرونو باندې ټينګه ده.

په حاکم هيواد متحده ايالاتو امريکا کې هم ليبرال ډيموکراسی د خپلو اصولو سره سمه نه ده پلي شوې، غربيان د لېبراال ډيموکراسی له مخ پر ودې حالت څخه خوښ وو، په همدې ډول د اسيايي، افريقايي، او لاتينې امريکا خلک او د فردګرايی نظام پخوانی رقيب (ختيځ اروپايی) هيوادونه هم د دې حالت تر اغيز لاندې راغلي ؤ، او همدا بريا د ځان لپاره ډاډ ګڼي، خو دا ټکی بايد په پام کې ونيسي چې په تيرو کې هم دا ډول فکرونو ورته لاس ورکړی وو، او داسې ښکاري چې لېبرال ډيموکراسی نړيوال قبوليت ترلاسه کړی.

دغه راز غربي ورځپاڼو په ۱۹۰۰ او ۱۹۹۱ کلونو کې پداسې زړورتيا ددې وړاندوينه کوله، چې شلمه پيړی د لېبرال ډېموکراسی د جګړې د پاتې مصيبتونو لسيزه ده. او بل هيڅ نظام به ورسره د سيالی کولو توان او ځواک ونلري.

په حقيقت کې يوه ټولنه هغه وخت د بشپړې ډېموکراسی څخه برخمنه کيږي چې د خپلو خلکو مدني او هم سياسي ډيموکراسی تضمين کړي.

ډيموکراتيک نظام بايد نه يواځې خپلو خلکو ته د رايې اچوونې او مشر ټاکلو حق ورکړي، بلکې د هغوی د بيان ازادی څخه د ګټې اخيستنې او د سياسي ګوندونو تاسيس هم په قانوني او هم په عملي بڼه تضمين کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ډول تضمین د قدرت لرونکو د سیالو لپاره ازادو اود پاکو ټاکنو ګټلو ته زمینه برابروي.

خو د لیبرال ډیموکراسۍ ملاتړ هېوادونو کې هغه اثار چې د دوی له خوا لیکل شوي او چاپ شوي دي تر ډیره یې پاملرنه د ټاکنیزو میکـانیزمونو او تر لږې کچې یې مدني ازادۍ ته چې د ټاکنو په خپلواکیت اغیزمنه ده شوې.

ریمونډ ګاستېل په کال ۱۹۹۱ کې د امریکایي ډیالوګ مجلــې پــه لــومړۍ ګڼه کې د (څه ډول ډیموکرسۍ) تر عنوان لاندې په یوه مقاله کې لیکي:

که څه هم ساده خو ناسمه ده چــې د ډېموکراســۍ پــه کلمــه کــې دې دانسان پټ حقوق هم د ډېموکراسۍ له ځانګړتیاوو څخه وګڼل شي.

د موضوع د څېړنې په موخه هغه تجربې چې پدې اړوند مې ترسره کړي وړاندې کوم.

له ۱۹۷۳ کال څخه تر ۱۹۸۹ پورې به ما دا هڅه کوله چې د ډېموکراســۍ پانګه په سیستمي طریقې د کارولو لپاره برابره کړم چې دوه وروســتنې شمېرې (سیاسي حقونه او مدني ازادۍ) پکې راځي.

د لومړیو څو کلونو په بهیر کې ما یوه سروې کتله چــې د دوو هیوادونــو سیاسي حقوق او مدني ازادۍ سره برابرې دي.

خو دواړه به ما د سیاسي ازادۍ په ګټه محاسبه کولې پدې مانــا پــه هــر کچه چې ټاکنې په خپلواکه توګه ترسره شوې او هغه څوک به چې پکې واک ته رسیدل نو د ډېموکراسۍ وزن یې زیاتوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاید د محاسبې دا ډول ماته پدې سبب د منلو وړ وي چې د یو هیواد د مدني ازادۍ په نسبت د ټاکنو او مقننــه قــوې د غــړو پــه اړه مالومــات ترلاسه کول اسانه دي.

د وخت په تېرېدو او د تجربو په زیاتوالي سره مــې د تعــادل دا تیــورۍ لېرې کړه او وروسته په څو کالو کې دې پایلې ته ورسېدم چې، که انسان له یوه کال څخه په ډېره موده کې د ډیموکراسۍ یا هم ازادۍ په اړه فکر وکړي نو دوه ډوله ډیموکراتیکي او مدني ازادۍ به یې پــه نظــر ګتــورې راشي.

دغه راز پدې برخه کې مې دا هم زده کړل چــې د مــدني ازادۍ پرتــه د سیاسي حقوقو هغه ارزښتونه چې ما یې له ټولنــو څخــه تمــه درلــوده وړاندې کوي.

پداسې حال کې چې د سیاسي حقوقو پرته مدني ازادۍ هغــه ځــانګړي ارزښتونه چې ډیموکراسۍ یې په خپرولو کې ده وړاندې کوي.

په ګڼ شمیر ټولنو کې د مدني ازادۍ غوره والی تر سترګو کیــږي، چــې حکومتونه یې د ټاکنیزو حوزو د ناخرګندو پایلو په نسبت د خلکــو ارادو ته ځواب ووایي.

او د ټوله ایزو اړیکو د وسایلو له لارې، لاریونونه او نورې خبرتیاوې هــم پکې ښودل کیږي.

څرنګه چې پوهیږو ډېموکراسۍ دوه مخالفې ریښي لري.

لومړۍ ریښه یې د هغو وګړو د غوښتنو په اړه مالومات وړاندې کول دي چې غواړي خپلې چارې پخپله اداره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او کمه اندازه پدې هکله دا فکر کوي چې خپلې ټولې چارې باید د چا له خوا اداره کړي.

په کوچنیو ډلو کې ځوانان یا هم د کورنیو مشران د پخپلو چارو کې نظر د ځرګنداوي حق ته پاملرنه کوي چې دغـه قبیلـوي یـا هـم کلیـوالي دیموکراسۍ ته په تاریخ کې نښه پـاتې کیـږي. د ټـولنیزو او سیاســي عقایدو، ذهنیتونو او ارزښتونو پر بنسټ تعریفیږي. په ټوله کې د قـانون پلي کول او د انسان حقوق د یوې ډلې او دولت د اساسي حقوق په پرتله غوره ګڼل کیږي.

دویمه ریښه معاصره ډیموکراسۍ جوړوي په موجوده بحث کې د لیبرال کلیمې څخه موخه د ځانګړو اقتصـادي نظریـاتو، د دولـت د اقتصـادي ونډې اړوند او محافظه کاري ضد نه وي.

لیبرالیزم له بیلابیلو دیني او دنیوي عقایدو څخـه ایسـتل شـوی دی د انسان په بنسټیز ارزښت او د هغوی پـر غوښـتنو ټینګـار کـوي او پـه تائیدي بڼه یې ټاپه لګوي.

د لیبرالیزم په قانون کې هیڅوک ددې حق نلري چې نورو وګړو ته ددې آمر وکړي چې څه ډول فکر او عمل وکړي.

یوازې له هغو مواردو پرته چـې هرومـرو د ټـولنې پـه وړانـدې ګـواښ رامینځته کوي او هوساینه یې تهدیدوي، که څه هم لیبرالیزم لرغونی او تاریخي اساس لري خو له اوولسمې پیړۍ راهیسې د ټـولنیزې فلسـفې لاسته راوړنې او هڅې د همدې موخې لپاره چې د دولت د نا اعیار شوي قدرت ځنځیرونو څخه ازاد او د دین لنډنظري(تنګ نظره) خلـک هـم ترې وباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اتلسمي پيړۍ وړاندې د قبيلوي ډيموکراسۍ په پرتلــه د لېبرالېــزم د ونډې کچه ټيټه وه، همدا ډول لېبرال ډېموکراسۍ سياســي نيــوکې لــه منځه وړي که څه هم دا کار پدې وروستيو کــې ناشــونی وو، خــو پــدې توانيدای شي چې هر ډول غلامي، د دليل پر بنسټ چاته رنــځ ورکــول، دنژادي اقليتونو او قومي ډلو چارې تشريح کړي.

لېبرال ډيموکراسۍ پدې باور ده چې يو فرد بايد مکلف نه کړای شي تــر څو خپل ژوند له نورو قرباني کړي د لېبرال ډېموکراسۍ لپاره فاشيزم او مختلفې ايډيالوژۍ رامينځته شوې.

ختيځې اروپايي مارکسيستې او لينستې پلويانو لېبــرال ډېموکراســۍ پدې تورنه کړه چې ګواکې د فردي ګټو څخه ډله ايزې ګټــې قربــانوو او فردي ګټې پر ډله ايزو ګټو برې ګڼي چې پدې سره نه پخــلا کيــدونکې مخالفت رامينځته کېږي.

د بشري حقوقو خوځښتونه د لېبرال ډېموکراسۍ پر عقايدو ټينــګ او د همدې سياسي نظام لاسته راوړنه ده.

دغه حقوق په هر ځای کې د بيوزله او مظلومانو د غوښتنو مرجــع ده، او هغه ټولنې چې ددې حقوقو ملاتړې دي د ټولو وګــړو طبيعــي متحــدين ګڼل کيږي.

بايد دا مو په ياد وي چې د موجوده ډيموکراتيک انقــلاب اړونــد بحــث پرمهال ناچاره يو بايد بدلون ته يې بايد پاملرنه وکړو چې د دواړو ډولونو له دودونو څخه (قبيلوي او ليبرال ډيموکراسۍ) استازيتوب وکړي.

او پام مــو وي چــې پــه ننــۍ ډيموکراســۍ کــې د لېبــرال او قبيلــوي ډېموکراسۍ د يوځايوالي پايله يوه اوږده او تاريخي پروسه ده، نه پخپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښه خوځښت. همدا ډول د تاریخ له پلوه د ډېرو ډېموکراسیو سره سره د لېبرال ډېموکراسۍ په پرتله قبیلوي ډېموکراسۍ ته ډېره پاملرنه شوېده. د مودې په تېرېدو سره د لېبرال ډېموکراسۍ بنسټ ایښودنکو او امریکایي وګړو له اساسي قانون او د بشر د حقوقو له اعلامیې سره خپلې اړیکې پرې کړې.

په نړدې کالو کې د امریکا په متحده ایالاتو دې دورو ته پاملرنه کیږي او قبیلوي ډېموکراسۍ ته په لېبرال دېموکراسۍ وړاندېوالی ښوول شوی دی. پدې برخه کې د یاد هیواد له لودیځ غاړو څخه د دوېمې نړېوالې جګړې په بهیر کې د جاپانیانو ایستل یوه ښه بېلګه ښودلای شو.

عامه فکرونه ددې څرګنداوی کوي چې دنورو ډېموکراتیکوهېوادونو په څېر په متحده ایالاتو کې هم لېبرال ډېموکراسۍ غوښتونکو د فکرونو سره سم د منلو وړ نه ده. د لومړۍ نړېوالې جګړې وروسته په ډېموکراتیکې اروپا کې جګړې او د دویمې نړېوالې جګړې وروسته مستعمراتو پرمختګ او غوره والی پیداکړ.

په ډېموکراتیک انقلاب کې د سولې یوه برخه تر هغې کچې په پام کې نیول کیږي چې د لېبرال ډېموکراسۍ ذهنیتونه په قبیلوي دېموکراسۍ برلاسې شي.

کله چې وغواړو په ننۍ نړۍ کې د ډېموکراسۍ د پرمختګ غړ اندازه کړو ددې موخې لپاره لازمه ده چې مالومه کړو څو قبیلوي او لېبرال عناصر په ډیموکراتیکو خوځښتونو کې تر کومې کچې ځواکمن دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید په یاد مو وي چې فاشیزم په ایټالیا، جرمني او د جاپان په ډیموکراتیک کیدونکو ټولنو کې د پرمختګ په لور روان دی. او یادې ټولنې ازاد بحث او کوچنیو ډلو ته د پلټنې وسایل هم برابروي.
وروسته یې ددې توان پیداکړ چې په امتیازاتي نظام او د ډیموکراتیکو اکثریتو خلکو د جلبولو له لارې فاشیزم له پښو و غورځاوه چې په هغوی کې د لیبرال ډیموکراسۍ فرضي ریښه د کمزورتیا په لور روانه کړې وه.
د برخلیک ټاکلو غوښتنه له یوه پلوه د خپلواکۍ غوښتنه او له بل پلوه خپلواکۍ هم برعکس ورته غوښتنه لري چې د ډیموکراسۍ د اړتیا وړ ازادیو سره اړیکه نلري.
غالبآ د برخلیک ټاکلو دغوښتنې وخت د قبیله ګرایي غوښتنه هم ده. او دا خبره ددې پرځای چې د بشر حقوقو لمن پراخه کړي برعکس د کوچنیتوب په لور یې بیایي دا غوښتنې په څو وختونوکې د امریکا په سویلي برخه کې د ډیموکراسۍ د پرمختګ مخنیوي ته نږدې شویدي.
د برخلیک ټاکنه پخپله یو جایز حق دی او باید تر هغه ځایه په رسمیت وپیژندل شي چې د نورو وګړو د حقوقو د تهدید سبب ونه ګرځي. خو دا حقوق باید د هغو مدني حقوقو پر ځای چې د لیبرال ډیموکراسۍ د پرمختګ لپاره اړین دي وکارول شي.
پدې شعوري خبرتیا سره باید د ډیموکراسۍ هغه سیمې په غور سره وکتل شي چې لاتراوسه هم وګړي پکې غیر ډیموکراتیک ژوند لري او لا ډیموکراتیکې شوې نه دي او که چیرې دغه موجوده لیدنې دوام ومومي په لنډ وخت کې به د بشپړې سیاسي ډیموکراسۍ د ټینګښت احتمال را پیداشي.
که په ځانګړي ډول وپوښتوچې؛ کوم ارزښتونه باید ډیر په پام کې ونیول شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایا مونږ په رښتیا هم د داسې دیموکراتیک نظام جوړول غواړو چې په چټکۍ سره د لیبرال او انسان پالنې (هیومنیزم) هغه ارزښتونه رد کړي چې د انسان د ژوند بشپړولو لپاره اړین ګڼل کېږي؟
ایا داسې خپلواک هېواد چې په سیاسي نظام کې ښځینو ته د منځنیو پېړیو په څېر موقف ورکړي؟
ایا داسې ډېموکراسۍ به وزغمو چې تردې کچې غوځه کوونکي مذهبي او قومي مسائل رامینځته کړي چې په انسان وژنه کې یو نوی ریکارډ ټینګ کړي.
که بخت له مونږ سره یاري وکړي یا داسې لار پیداکړو چې ددې مسائلو د رامنځته کیدو او ترسره کولو مخنیوی وکړي څو هېواد له ناخوالو وژغول شي او همداسې په موجوده شکل پرمختګ وکړي؛ د خلکو د ژوند د سطحې سره سم د هغوی برخلیک ټاکلو سره به په نورو لویو لویو برخو کې نفوس ونه کړو چې ورسره داسې خپلواک سیاسي نظام ته پرمختګ ورکړو؟
ددې بحث په ځینو برخو کې به هغه خطرونه او تحولات چې رامینځته شوي څرګند شي. او یادونه یې باید وکړو چې د لیبرال ډېموکراسۍ د پلټنو لارو ته چې په یو ډول د بشر حقونو استازیتوب کوي په چټکه دوام ورکړل شي ولو که هېوادونه شکلآ هم ډېموکراتیک شي.
د همدې موخې لپاره باید داسې ښوونیزو مراکزو ته وده ورکړل شي او په ډېموکراسۍ او هغه هیوادونه چې تراوسه ډېموکراتیک شوي نه دي د لیبرال ارزښتونه ورته په پراخ ډول تدریس کړي، په ځانګړو برخو کې ددې ښوونیزې پروسې له دربېدو د مخنیوي لپاره ځانګړي هیوادونه تر هغه وخت د سیاسي ډېموکراسۍ د رامینځته کولو او ټینګولو څخه ځان وساتي تر څو چې حاکم نظام او ځواکمن د لیبرال ټولنې د مفکورو په ورکولو کې فعاله ونډه وانه خلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شوروي اتحاد په خاوره کې د کمونيستي نظام د ړنګېدو يو لامـل هـم دادی چې ځايي اوسيدونکي له نړيوال فرهنګ څخه لېرې ساتل شـوي دي. له دويمې نړيوالې جګړې وروسته يې تقريباً په ټولـو ځـايونو کـې خپل نفوذ ته لار پرانستله.

دا فرهنګ نه غواړي هغه فکرونه، مفکورې اونهصتونه تر خپلـې ولکـې لاندې راولـي چـې نړېـوال رنـګ يـې خپـل کـړی وي. دا فرهنـګ د ايډيالوژيکي، ديني، جنسي، مذهبي، او قومي مسائلو په اساس تبعـيض ته ځای نه ورکوي. همدا ډول هغه مشران (حکمروايان) چې په خپلواکه توګه د خلکو له خوا نه وي ټاکل شوي هم نه مني.

که څه هم دغه فرهنګ د نورو په خوښه په نړۍ مسلط شوی خـو ډيـره شونتيا شته چې په پای کې د اساسي ارزښتونو د له مينځه وړلـو لامـل شي.

انفرادي حکومتونه او موسسې د ډيموکراسۍ د پرمختګ په لار کې کټ مټ د سياسي ډيموکراسېو په شان د هغې په لرغونتيا ټينګار کوي.

په هره کچه چې په ټولنه کـې پخـواني نظريـات او فکرونـه زړېـږي او ارزښت يې کمېږي په هماغه کچـه د ډېموکراسـۍ د پرمختـګ سـبب ګرځي، خو يو ټکي ته مو بايد پام وي چې پـه چټکـۍ سـره د سياسـي ډېموکراسۍ د اشکالو لېږدونه چې عيني او ذهني شرايط ورته برابـر نـه وي ګټه نلري. او د فرد سربيره نورو ډلو ته هم د ازادۍ ترلاسه کولو پـه لاره کې خنډ ګرځي.

پخوا د هر ډول سياسي ډېموکراسۍ بنسټيز شرط خپلواکۍ په ځـانګړې توګه مدني خپلواکۍ وه، ددې با وجود ټول اجتماعي ترونونه د سياسـي ازادۍ پر څرنګوالي اعتراف کوي او وايي چې دا يو خپلسری حق نـه دی چې هرڅوک يی په روښنايۍ کې هر څه وکړي او د مسئوليت احسـاس ورسره نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرنګه چې انسان په يوه ټولنه کې خپلــه خپلســرې(مطلق) ازادۍ لــه لاسه ورکوي هماغه ډول ټولنه چې هم د خپلسرې ازادۍ څخــه د ګټــې اخيستلو په لار کې قيود وضع کوي.

که چيرې يوه ټولنه انسان ته حقوق او امتيازات ورکړي. نو ددې حقوقــو او امتيازاتو څخه د ګټې اخيســتنې لپــاره حــدود هــم ټــاکي. البتــه د خپلواکۍ څخه ګټه اخيستنه او قيود د هرهيواد د ځرنګوالي پــر اســاس وضع او پلي کيږي.

په هېڅ يو هېواد کې حکومت خپلو افــرادو تــه د سياســي، مــذهبي او عقلاني جوړښتونو له پلوه تر اندازې زياتــه ازادۍ نشــي ورکــولاى او د نورو له خوا د باندنيو ازاديو پلي کول هم د ګټې پرځاى ډيرې ناخوالې او خطرونه پېښوي.

بيلګه: په افغانستان اوايران کې د سياسي ډيموکراسۍ راولاړيــدل ددې سبب شوه چې لومړى په هيواد کې ديکتاتوري او په دويم ځل افراطــي نظامونه رامينځته شي چې پدې سره د خپلواکۍ له تش نوم پرته نور څه په ځاى پاتې نه شول.

هغه سرمايه دار هېوادونه چې د لېبرال ډېموکراسۍ څخه ځان بــرخمن بولي پخپله هم پدې نه دي توانيدلي ترڅو پخپلو هيوادونو کې د لېبرال ډېموکراسۍ د پلي کولو زمينه برابره کړي.

په هغو هيوادونو کې چې وګــړي يــې تــر اوســه د قبيلــوي اوکليــوالي ډيموکراسېو د شرايطو په چوکاټ کې ژوند تيروي که چيرې د مختلفــو خپلواکيو د تامينولو لپاره سواد خپل لــومړنى شــرط ونــه ګرځــوي نــو بيسوادۍ، ظلم، کړاونه او ستم سره به لاس او ګريوان وي.

ايا د سياسي ازاديو ورکړه د ټولنې د نماينده ګانو د ازادو حقوقو له ډلــې څخه په قبيلوي ټولنه کې د سرمايه دارې ټولنې د عنصر د تصبيق پرته بله څه کيداى شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لېبرال ډېموکراسۍ څخه برخمن مدعي هیوادونه چې تر اوسه هم پکې یوه کوچنۍ سرمایه داره طبقه پر یوې لویې خو بېوزلې طبقې حکومت کړی د غیر سرمایه دارانو جبري تحمیل شوي شرایط ددې اجازه نه ورکوي چې خپل استازی د له خیل مینځه وټاکي د واقعي ډېموکراسۍ خلاف دوی د سرمایه دارې طبقې یا هم د هغوی نوکران د ځان لپاره استازې ټاکي.

ایا اخلاقاً ددې حق لري چې د دریمې نړۍ هیوادونو ته ووایي چې حکومتونه د ټولنې د اکثریتو استازیتوب نه کوي؟

د لېبرال دېموکراسۍ د خپرولو لپاره نړیواله ټولنه په ځانګړې توګه د امریکا متحده ایالات هڅه کوي او وایي چې یو سیاسي ټولنیز نظام او ملي او نړیوالې هوکړې ته اړتیا ده.

که چیرې د ډېموکراسۍ غوښتونکو په اعمالو کې دیني، مذهبي، طبقاتي، قشري، نژادي، قومي او فرهنګي تعصبات وي نو په نورو به یې خنګه پلي کول شوني وي؟

ایا دا به انصاف او عدالت وي هر هغه انسان چې پخپله یو کار نه کوي او پر نورو یې د عملي کولو امر کوي؟

ایا دا به انصاف وي چې ډیموکراسۍ غوښتونکي هېوادونه یو عمل د خپل دوست هیواد یا خپلو پلویان په واسطه ترسره کړي او همدا عمل بیا د خپلو مخالفینو یا په غیر ډیموکراسي هیوادونه کې تر سره کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریيم څپرکی

ټاکنې او ډيموکراسۍ

که چیرې ټاکنې د هغو وګړو په غوښتنه چې په کورنيو جګړو کې ښکېل او يا د دولت د قدرت د ترلاسه کولو هيله لري ترسره او د نړېوالې ټولنې د استازو له خوا پلي شي دا يوازينۍ لار ده چې کورنيو جګړو ته پای او د بهرنيو هېوادونو لاسوهنو مخنيوي سبب او هيواد له جګړو څخه د سولې په لور لاړ شي. افغانان د افغانستان ولس له وژنې، بيوزلۍ او افغانستان له ويجاړونې څخه ژغوري چې پدې لار کې ډېرې ستونزې هم وجود ولري.

دغه لار د ټاکنو د پروسې کارکونکي او ملاتړي مجبوروي چې لـه همـدا اوسه دا ستونزې تشخيص او د حل لپاره يې لارې چارې وګوري. او ددې لارو موندلو لپاره بايد له ګټـورو او قناعـت بخشـه وسـايلو څخـه کـار واخيستل شي.

له دې وروسته په افغانستان کې د سوسيالېزم حاکم نظام لـه مينځـه ولاړ او په هيواد کې د اسلامي نظام په راتلو سره د ژونـد زمينـه برابـره شوه.

د کابل رژيم په له مينځه وړلو کې لـه ښـکيلو افـرادو، ډلـو او جهـادي مشرانو څخه په پاکستان کې د ناستې غوښتنه وشوه، چې د هېواد پـه پلازمېنه کې د سياسي قدرت له تسليمېدو وړاندې يوځای سره کېني او د يو اسلامي، ځواکمن او متحد حکومـت د رامينځتـه کولـو لپـاره لازم تدابير او چمتووالی ونيسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهادي رهبرانو دغه اسامبله د پاکستان له خوا په اسلام اباد کې ونیول شوه، خو له بده مرغه څنګه چې مخکې ویل شوي وو هسې ونه شول.
له یوې خوا د دوی د خپلمنځي اختلاف او بې اتفاقۍ رامینځته کېدل له بلې خوا په همدې بیړني تصمیم د پاکستان حکومت فشار او له دریم اړخه دوی له خپلو تیرو موقفونو څخه نه تیرېدل وو، چې ونه توانیدل څو د یو داسې هوکړه لیک پر بنسټ چې د هیواد، خلکو او اسلام په ګټه وي سلا شي دغه راز پدې هوکړه لیک کې له یوې خوا هم د کلیدي او مهمو مسائلواو معضلو په اړه څه نه وه ذکر شوی او یو کوچنی تدبیر یې هم نه درلود. یوازې پکې د یوې جزیي ځان غوښتونکې، د هیواد په وړاندې دښمنانه، په اسلامي حکومت کې یوازې د دوی حاکمیت او په لنډو برخو کې د دوو حکومتونو تاسیس ته پکې ډیره پاملرنه شوې وه.
پدې هوکړه لیک کې د عمومي ټاکنو مسئلې او د قانوني حکومت رامینځته کولو ته په مجمل او عادي توګه یوه لنډه اشاره شوې وه.
د همدې اقداماتو په پایله کې نه یوازې ځان غوښتونکي فکرونه او د اسلام او افغانستان دښمنانو هر اړخیزې لاسوهنې وې چې د درې کلونو لپاره د هیواد په پلازمېنه کې داسې ناوړه کړنې ترسره کړې چې نه یوازې له ویجاړې څخه خالي نه وې بلکه تر ډیرې مودې به موجوده افغانان او د هغوی راتلونکی نسل په اسلامي نړۍ کې د لسیزو لپاره له خپلو ملي او نړیوالو کړنو او سرتیټۍ څخه رنځ وړي، د تېرو پېښو د تکرار د مخنیوي لپاره د ټولو وګړو په خوښه یو حکومت تاسیس،د راتلونکو ټاکنو د ستونزو په اړه د ټاکنو ډولونه، د غربي لیبرال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيموکراسۍ او په قبيلوي افغانستان کې له هغې څخه په ګټه اخيستنه کې ستونزې او د نتيجه بخشو ټاکنو لنډ مطالب وړاندې کيږي.
په موسساتو، دولتي او غيردولتي واحدونو کې لوړ مقام ته د رسېدو لپاره ټولټاکنې د رايې اچوونې په شکل ترسره کيږي.
خو په عمومي ټاکنو کې وګړي هغو مهمو سياسي څېرو ته خپله رايه ورکوي چې د جمهوري رياست، لومړۍ وزيري، په ولسي جرګه او ولايتي شورا د څوکيو ترلاسه کولو لپاره نوماند وي. البته په هغه هيوادونو کې چې فدرالي سياسي نظام لرونکي وي ټاکنې په ستونزمن ډول ترسره کيږي دغه راز د ټاکنو کلمه په عادلانه توګه د حقدارو وګړو له خوا د فعالو او ربښتينو اشخاصو ټاکنه او په يو خپلواک هيواد کې د همدې ټاکنې لپاره واجد شرايط اشخاصوته ويل کيږي.
د ټاکلو، رايې اچوونې او ټاکل کيدو حق په هرځای کې د تعليمي کچې، د ټولنيزپرمختګ لاملونه او د سياسي شعور د پوخوالی سره سم په ټولو هيوادونو کې مختلف دي. د پاچاهانو په تيرو کارونو کې چې ځان يې د زور يا هم په ميراثي ډول قدرت ته رساوو، د خپلو خوښو سره سم يې د مهمو دولتي چارو د ترسره کولو لپاره اشخاص انتخابول، تردې چې بشپړو پرمختللو شاهي مشروطه نظامونو کې هم دغه کار ترسره کيږي، خو دوی د ټاکنو دغه پروسه په نمايشي توګه ترسره کوله.
ټاکنو د ډيرو مستعمراتو له خپلواکۍ، دويمې نړيوالې جګړې وروسته د نوي حکومتونو په رامنځته کيدو سره سم عصري او سياسي ځانګړتيا وموندله چې نن مونږ پکې ژوند کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا توپیر نه کوي چې یو هیواد د اجتماعي پرمختګ په کومه مرحلــه او د څه ډول سیاسي جوړښت لرونکی دی خو بیا هم ددې هیواد له چارواکو څخه د ټاکنو د ترسره کولو هیله کېږي، طبعآ په پرمختللو او صنعتي پــه ځانګړې توګه د لیبرال سرمایه داري هیوادونه د ټولنو د هر ډول شرایطو سره سم دا کار ترسره او ورپورې تړلی دی.

ځیني هیوادونه حتا په دیکتاتوري نظام لرونکوهیوادونو کــې د وګــړو د ذهنونو د دوکه کولو لپاره د خپل نظام د واقعي څرنګوالي په موخــه پــه نمایشي ډول له ټاکنو څخه ګټه پورته کوي. ګڼ شــمیر هیوادونــه چــې دهغوی ټولنیز ژوند شرایط حد اقل چې له لومړنیــو څخــه تــر منځنیــو پیړیو پورې وده کړې وي بیا دا کار پکې ترسره کیږي.

د بشر د حقونو او د ډیموکراسۍ دوکه کوونکو کلمو تر اغیز لاندې یــاهم د ملل متحد یا غربي هېوادونو په فشار مجبور ېږي چــې داســې عمــل ترسره کړي چې له حقیقي ژوند څخه په لېرې واټن او د ژوند لــه لاســه ورکولو شونتیا پکې وي.

لکه څرنګه چې تراوسه په دغه ډول هېوادونو کې عادلانــه او رښــتینې ټاکنې نه دي ترسره شوې وروسته پاتې ډله تل تقلبي او خائنانه پایلې را ښکاره کوي، نه یې مني او قناعت هم پرې نه کوي.

پر همدې بنسټ د ټاکنود ګټوونکو کارونه له بیلابیلو مخالفتونو، ګډوډۍ، سردردۍ او د شخصي دښمنېو په لوړېدو سره د ټوپک پــه را اخیســتو تمامېږي. کولای شو د خلکو وژنه، لوټونه او د کابل ښار ویجاړونه د شورا د غړو د وړتیاوو پایله وګڼو؛ په دغې نوې لارې اوطریقې وړاندې هــوکړه شوې وه چې په دې وسیله هم بریالي نه شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان نه شي کولای ددې وړاندوینه وکړي چې په راتلونکو ټاکنو کې به له لاندې ټاکل شویو لارو څخه (لویه جرګه، په غربي ډول د ټاکنو ترسره کول، د شورا غړي) کومه یوه له اسلامي لارې څخه ګټه پورته کړي.
که چیرې په ټاکنو کې د پورتنیو دریو لارو څخه له یوې څخه هم ګټه اخیستل کیږي نو ددې لپاره لومړنی او بنسټیز شرط دادی چې په ټول هیواد کې به امنیت ټینګوي، په هیواد کې له بې شمیره وسلوالو ډلو څخه د غیر قانوني وسلې راټولوي، ټول د یو مرکزي حکومت تابع کول، او په هیواد کې د نړدې او لیرې بهرنیو هېوادونو شومې غوښتنې او ځان غوښتونکو موخو ترلاسه کولو د مخنیوي لپاره کولای شو له پورتنیو دریو لارو څخه په بریالیتوب سره ګټه پورته کړو،
د امنیت د نشتون ترڅنګ نور کورني او بهرني واقیعتونه د ټاکل شویو لارو په وسیله د ګټورو کړنو د ترسره کولو لپاره خنډ ګرځي.
لویه جرګه د سوسیالېستي رژیم له منځته راتلو وړاندې تاریخي او دودیزو شرایطوته په کتو سره د هېواد په مهمو ملي او لویو مسائلو کې د تصمیم نیولو یوه لویه او ارزښتناکه وسیله شمېرل کېده، ځکه د تصمیم نیولو دغه لار د کوچنیو قومي او قبیلوي جرګو لوی جوړښت وو. چې زمونږ د لرغوني هېواد د قبیلوي ډیموکراسۍ مهمه ځانګړتیا بلل کیږي.
خو په هیواد کې د یوې نیمې لسیزې په تېرېدو او د هېواد په دودیز نظم کې په زیاتوالي او کموالي لوړوالي او ټیټوالي سره ددې لارې دودیز قدرت هم ګډوډ شو، څرنګه چې په تېرو وختونو کې ددغې تصمیم نیونې لار د قومونو، قبایلو، خوانینو، دیني علماو، روحانیونو، ملایانو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچنیو سرمایه دارو ډلې وې. خو نن خپلسري اکثریت د لویې جرګې د قدرت پایه په بهر کې پرمخ او یاهم د وسلوالو چې یا به د جهادي تنظیمونو پورې تړلي او یا هم بې طرفه وي د قدرت تر شعاع لاندې چې له دې پرته یې بل کار له وسې پوره نه وو دي.

او نن په هېواد کې د قدرت او واک ترلاسه کولو لپاره یوازینۍ سرچینه وسله ده، خو وسلوال پرته له یو څو محدودو اشخاصو د مهمو تصمیمونو تجربه نلري او نه هم ددې جوګه دي چې دغه مسولیت نورو ته ورکړي.

دوی په دې پلمه چې ګواکې نورو د کمونستانو په وړاندې جهاد نه دی کړی، وسله یې نه ده پورته کړې، د اسلامي ارزښتونو ویاړ یې ځانته نه دی ښېلی، د بهرنیانو له خوا یې ملاتړ نه دی شوی، د سرو لښکرو په ویستلو کې یې برخه نه ده اخیستې نو ددې وړ یې نه بولي چې د هېواد د برخلیک په ټاکلو کې برخه واخلي، هغوی پخواني تعلیم یافته دولتي ماموران چې غربي هیوادونو ته یې پناه وړې یا هم په کابل کې پاتې وو او په جهاد کې یې برخه نه وي اخیستې او هر هغه څوک د کمونستانو په نوم پېژندل شوي وو په هیڅ ډول دولتي کارونو او تصامیمو کې برخه نه ورکول کیږي، او دا وايي چې هغه پخواني ماموران او په بیلابیلو برخو کې کارپوهان او یا یې اولادونه چې په بهرنیو هیوادونو کې یې زده کړې کړې وي د هیواد په بیارغونه کې هیڅ ډول برخه نه شي اخیستلای.

نه تعلیم یافته خلک او نه هم هغه څوک چې ددوی په تنظیمونو پورې نه دي تړلي نشي کولای د هیواد په رغونه او جوړولو کې پراخه او په مسئولانه ډول برخه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تردې چې هغه کارپوهان چې په بهرنيو هيوادونو کې يې زده کړې کــړي د هغوی مرستې هم ددوی لپاره هيڅ ډول پرمختګ نشي ورکولای او نه هم دوی ورته اړتيا لري.
څنګه چې د کمونستي دورې د واکمنۍ پرمهـــال د روســـي کارپوهــانو د همکارۍ نا اغيزي د پورتنۍ ادعا يو ثبوتي سند کيدلای شي چې کورنيو کارپوهانو له کمونستي دولت څخه له همکــارۍ لاس واخيســـت او يــوه لسيزه يی په بر کې ونيوله ترڅو چې د قدرت پر ســر د حـزب غــړي د ځانګړو کارونو په ترسره کولولپاره روسانو له لوړو لګښتونو سره قلمـــي بلدتيا پيداکړي.
ژاړم! چې لويه جرګه هم رامنځته شوه او تېرې نږدې تجربې ته په کتــو سره ډېر امکان لري چې بايلونکې ډله تقلبي او جعلي پايلې را څرګندې او ددوی لپاره د منلو وړ نه وي، قناعت پرې ونکړي او امکان لــري چـــې پدې سره ټوپک ته لاس کړي او يو د بل په وړاندې جګړه پيل کړي.
ټاکنې په عمومي ډول د غربي ليبرال ډيموکراسۍ يوه پديده (ښـــکارېد) دی، په همدې اساس زمونږ په وروسته پاتې هېواد کې د تعليمي کچې، د اجتماعي پرمختګ ټيټوالی، د سياسي شعور لوړوالی، د اساسي او حزبي قانون نشتوالی، د پېژندپاڼو د ويشـــلو او د افغانـــانو د هويـــت تثبيـــت او نفوس شمېرنې ستونزه،
د مرکزي نظامي ځواک، د انتخاباتي چارو د ســاتونوکو ، او د هغــو ډلــو نشتون چې ټولو ته د منلووړ وي د بې شمېره وسلوالو ډلو شتون، او تــر ټولو د سياسي روزنې نشتوالی چې په ټاکنو کې ترې ګټــه پورتــه کــول

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړین او مهم دی او که چېرې دا روزنه نه وي نو راتلونکې ټاکنې بــه هــم وګړو ته د منلو وړ نه وي.

د ټاکنیزې روزنې په پر بنسټ نوماندان پــوهېږي چــې کــوم حقونــه او مکلفیتونه لري، څه ډول مبارزه وکړي او خلــک پــه کــوم ډول د خپلــو کړنلارو تابع وګرځوي.

دغه راز رایه ورکوونکي پوهېږي چې څه ډول د نومانــدانو شخصــیت او موقفونه وپېژني ارزونه یې وکړي او په ګټه یی خپله رایه وکاروي.

سیاسي ګوندونه او د هغوی غړي پوهیږي چې د ټاکنو پایلې د خلکــو د عمومي ارادو ښکارندویه دي.

عمومي ارادو څرګنــدونکي دی نــو پــه همــدې اســاس د خلکــو ارادې تسلیموي او د ټاکنو په پایلو قناعت کوي.

د ټاکنو اصول او اخلاق حکم کوي چې بایلونکې نوماندان باید د بریــالیو په بریا خوښ او ورته مبارکي ووایي او دا ژمنه ورسره وکړي چې د هېواد په ټولو چارو کې به په سالمه توګه بشپړه ونډه اخلي.

دا د ټاکنو له دود سره سم ګټونکې حزبي ډله باید د بایلونکې حزبي ډلې غړي له دندو څخه ګوښه نه کړي او پرځای یې خپل غړي ونه ټاکیو ځکه په ټوله کې غربي هېوادونه د ټاکنو له بریا وروسته یوازې پــه کابینــه او ځینو کلیدي او مهمو ادارو په کارکوونکو کې بــدلون راولــي او نــور یــې پخپل حال پاتې کېږي.

خو! زمونږ په هېواد کې د ټاکنو د اصولو او شرایطو په نه موجودیت سره دا امکان لري چې د انتخاباتي حوزې رایه ورکوونکو لسټ نــه وي جــوړ شوی او د هغوی لپاره ځانګړي کارتونه هم نه وي ویشل شوي، ممکنه د چې د ډاکټر نجیب الله د حکومت د دورې په څېر چې عین اشخاص پــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځو ځایونو کې رایه ورکوله او یا هم په یوه ګوښه انتخاباتي حوزې چې له له مرکزي حکومت څخه به لیرې وه یا به هم وسلوالو ډلــو د خپلــو ګټــو لپاره د رایې اچوونې صندقونه ډکول او په ټاکنو کې رایــه شــمېرونکي د وسلې په زور ګواښي چې د ټاکنو پایلې ددوی په ګټه اعلان او یــا هــم د رایې اچوونې صندقونه له منځه یوسي.

پر همدې بنسټ دا شونې ده چې ټاکنې ددې پرځای چې تیرو ستونزو د حل لارې چارې پیداکړي نورې ستونزې زیږوي، پدې مانا چې د تنظیمي مخالفتونو پراساس به نور مخالفتونو هم زیات شي، د شخصي دښــمنیو رامنځته کېږي او په پایله کې به د سیمه ایــزو جګــړو ســربېره کورنیــو جګړو ته هم لمن وهي.

هغه دښمنۍ چې یو د بل وژلو او لوټولو په پایله کې چې پــه یــوه نیمــه لسیزه کې د جهادي مشرانو او قومندانانو له خوا زېږول شــوي پــه لنــډ وخت او د قانوني ټاکنو په ترسره کولو سره نشي له منځه تــلای او د یــو اصولي او واقعي ټاکنو ترسره کولو ته زمینه برابرول ناشونې ده.

ټول هغه شرطونه چې باید د ټاکنو د ترسره کولو وړاندې تامین شي یــو یې د هیواد سیاسي نظام دی چې زما په عقیده ددې پرمخ هوکړې تــه د رسېدو یوه اسانه او ساده امر نه دی؛ که څه هم ډېر احتمال لري چــې د هېواد راتلونکې ټاکنې د سیاسي شکل په برخه کــې مختلــف جهــادي تنظیمونه د هغوی د پلویانو له خوا تر فشار لاندې راځي چــې د همــاغو هیوادونو د ډیموکراسۍ ډول پخپل هیواد کې هم پلي کړي.

پدې مانا چې ددې ډیر امکانات شته چې ایران، پاکستان،عربي امارات او نور غربي هیوادونه په هیواد کې پخپلو لاسپوڅو فشار راوړي څــو ددوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خير ډيموکراسی په خپل هيواد کې پلي او د رامنځته کولو لپاره يې له خپلو هيوادوالو سره کلکه مبارزه وکړي.
البته په هغه صورت کې هم دنن په څېر موخې ته رسيدل کاملاً ناشونې ده او يا به هم ډېر وخت په بر کې ونيسي. که چيرې په ځانګړي ډول هم سره هوکړه وکړي او سره سلا شي نو په اساسي او احزابو قانونوکې، د ټاکنو مقررات او له هغې څخه د ګټې اخيستنې لپاره په ټاکلي وخت ورسره د خلکو بلدتيا نشي کيدای.
په بيلابيلو تنظيمونو باندې د جهادي ډلو په ويشل کيدو سره ددې شونتيا نشته چې د هيواد د راتلونکي لپاره يو حزبي(يو حزب لرونکی) چې د اسلام دين يې هم غوښتونکی دی رامنځته او دوی پرې هوکړې ته ورسيږي او کار ترې واخلي، ځکه له يوې خوا ټول تنظيمونه دا رضايت نلري چې په يو ګوند کې سره راټول شي که چيرې احياناً هم رضايت ولري او هوکړې ته سره ورسيږي نو د مذهب د اختلاف پر بنسټ سوني او شيعه په يو ګوند کې سره نه يوځای کيږي چې په همدې ی سره د دوه ګوندونو د رامنځته کيدو شونيتا پيدا کيږي.
د اسلامي ملي خوځښت ګوند په هيڅ ډول مذهبي ګوندونو له خوا نشي يوځای کيدای اونه هم پخپله د دوی خوښه ده چې سره يوځای شي چې پدې سره به يو بل ګوند زيات او شمير به يی دريو ته لوړ شي.
د سياست په ډګر کې د نوې رامنځته شوې ډله (طالبان) دي چې د نورو بې وسلې کول او د هغوی د قدرت له منځه وړل غواړي او په هيڅ ډول له نورو سره د يوځای کيدو هوډ نلري پوتنيو خرګندونو ته په کتو سره په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیواد کې څلور ګوندونه مبارزې ته چمتو دي، نو دا وخت اړینه ده چې په هیواد کې ډیموکراتیک پارلماني نظام رامنځته شي.

ددې نظام په رامنځته کولو سره دا لازمیږي چې د امریکې متحده ایالاتو، فرانسې او انګلستان هیوادونو په څېر نظام انتخاب او ومنل شي.

د امریکا په متحده ایالاتو کې صدارت وجود نلري او اجرائي قوه یې مستقیماً د رئیس جمهور په لاس کې ده او جمهوري ریاست ته نوماندان د یو ګوند له لوري ټاکل کیږي دغه د جمهور رئیس مرستیال هم پخپله د جمهور رئیس له خوا ټاکل کیږي، او دواړه په خپلمنځي توافق سره خپله ټاکنیزه مبارزه پر مخ بیایي او رایه اچوونه د دواړه نوماندانو ترمنځ په یوه صندوق کې کیږي، د امریکا په متحده ایالاتو کې پدې مسئاله ډېر بحث شوی او ویل شوي چې یو ګوند نوماند ته دې په جلا جلا توګه په ټاکنیزو حوزو کې رایه ورکړل شي که په یوه صندوق او یوځای؟

ځیني د جلا او ځیني هم په یوځایي ډول ددې خبرې پلویان دي، په متحده ایالاتو کې ولسمشر د عامه رایو په بنسټ ټاکل کیږي.

په کانګرس کې د ګوندي پلویانو د نشتون په صورت کې او یاهم له شخصي نفوذ پرته به په کانګرس کې د منلو وړ نه وي چې پدې سره به یې کارونه د خپلې دورې په پای له بشپړې ناکامۍ سره مخ شي ځکه په هغه هیواد کې یوازې دوه ګوندونه په ټاکنو کې ګډون کوي.

د ټاکنو کارونه اوترسره کول ډېرې ستونزې نلري، که چیرې ټاکنې د دریمې نړۍ په هیوادونو کې ترسره شي د بېلګې په توګه په افغانستان کې: دا چې په هیواد کې لوی او کوچني ګوندونه شتون لري نو د دوی په موجودیت سره کیدای شي د ټاکنو پروسه اوږدوي او پایلې یې ټولو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیرقانوني او نه منونکې وي ځنګه چې د ډاکټر نجیب د واکمنۍ پرمهال ځینو ټاکنیزو حوزو تقریباً یو کال په بر کې ونیو طبعاً په اوسنیو شرایطو کې بې سرنوشتي، او خپلسریتوب پراختیا موندلی نو کیدای شي د ټاکنو پایلې له یوه کال ځخه هم تېرې وکړي.

ځینې ګوندي ډلې چې په ټاکنو کې یې د ټاکل کیدو له حقه محروم شوي نو شونې ده چې پخپلو سیموکې د ټاکنو د ترسره کیدو مخنیوی او یا هم ګډوډي رامنځته کړي.

د بېلګې په توګه: دا چې په موجوده اسلامي حکومت کې د اسلامي ملي خوځښت ګوند هیڅ ډول ونډه نه ده ورکړل شوې نو کیدای شي ځینو حکومتي ادارو ته پخپله سیمه کې د کار کولو اجازه ورنکړي تردې چې امکان لري چې د جهادي تنظیمونو ځخه د غچ اخیستنې په موخه نور دوکه او د فدرالي نظام د رامنځته کولو ټینګار وکړي.

که د فرانسې فدرالي نظام په پام کې ونیول شي نو په هغه کې یو ځواکمن او فعاله جمهور رئیس او لومړی وزیر وجود لري خو دېته په کتو سره چې فرانسویان پوه له د پوهې له پلوه پرمختللي دي نو د حکومت په ویشلو کې دواړه لومړی وزیر او جمهور رئیس سره سلا دي او د خپل قدرت د له منځه وړلو عواملو په وړاندې په ګډه سره مبارزه او له منځه یې وړي.

زمونږ د هیواد شرایط هم په همدې لور روان دی ځنګه چې جمهور رئیس او لومړی وزیر دا غواړي چې له بشپړ قدرت ځخه برخمن وي، د سیدراعظم او جمهور رئیس ترمنځ د قدرت ترلاسه کولو مبارزه په هیواد کې د سیاسي وضعې د ټینګیدو د مخنیوي لامل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ دوه ځلې په پاکستان کې ددې مبارزې پایلې پخپلو سترګو ولیدلې چې جمهور ررئیس دوه ځلی انتخابي حکومت له منځه یوړ او که چیرې ورته لار په افغانستان کې پلې شي نو د دواړو اړخونو د پلویانو ترمنځ به وسلواله جګړه رامنځته شي.

که د انګلستان سیستم په پام کې ونیسو نو په هغه کې پاچا یا جمهور رئیس یوازې د اداري او ملي یووالي سمبول په توګه وجود لري.

د ټولو اداري چارو صلاحیت یوازې د انتخابي سیدراعظم په واک وي.

په افغانستان کې خودخواهي خپل اوج ته رسیدلې او بې اعتباري تر خپلې کچې زیاته را ټیټه شوېده او لاهم د کموالي په لور درومي. که چیرې جمهور رئیس په هیواد کې د ملي یووالي سمبول په توګه وي نو لومړی وزیر یې په کلي ډول بې صلاحیته او بې ارزښته ګڼي او تر څنګ یې ځان په اصطلاح هر کاره ګڼي چې پدې سره د جمهور رئیس شخصیت ته پکې زیان رسېږي او په پایله کې دا هم شوني ده چې د پلویانو ترمنځ یې دوه اړخیزه جګړه رامنځته شي او کیدای شي جګړه ځانته وسلواله بڼه ورکړي.

په هر صورت، چې هر ډول ټاکنې ترسره شي او هغه موضوع چې د دریمې نړۍ په هیوادونو کې انتخابي حکومتونه تهدیدوي هماغه د ائتلافي حکومت جوړښت دی ځکه له یوې خوا پدې هیوادونو کې ملي فکرونه وجود نلري او له بلې خوا د داسې ګوند نشتوالی چې په یوازیتوب سره اکثریت رایه ترلاسه کړي.

البته د اکثریت رایې د تر لاسه کول په موخه په پارلمان کې څو ګوندونه سره یوځای کیږي او د ائتلافي حکومت د رامنځته کولو لپاره هڅې کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ائتلافي حکومتونو کې ستر او واکمن ګوندونه د خلکو له خدمت څخه لاس اخلي او د شخصي ګټو په خوندي کولو بوخت او تر څنګ ورسره په واک شریک خواوو ته یې هم پام وي چې طبعآ دغه کار د ملت او هیــواد په وړاندې د بې ګټو کړنو لامــل ګرځــي څرنګــه چــې مــونږ تراوســه د مجاهدینو د ائتلافي حکومت ناخوالې زغمو او پرې اخته یو، که چېرې یو بې ګټې او ناوړه عمل په ټولنه کې بیاځلي تکرار شي نو پایلــه کــې یــې سربیره پردې چې ویجاړ هیواد به جوړ نشي بلکه انسان وژنې لوټونې او نورو ناوړه کارونو ته لار هواروي، که چیرې ټولې پــورتنی ســتونزې تــر راتلونکو ټاکنو پورې په پام ونه نیول شي او حل لارې چارې ونه مونــدل شي نو باید د داسې ټاکنو د ترسره کولو اقدام ونشي.

ځکه دا ډول ټاکنې چې د وګړو د غولونې او په سترګو کې یې د خــاورې شیندنې په موخه ترسره کیږي ګټې نه لري څښــتن تعــالی دې زمــونږ هیوادوال د دې ډول ټاکنو له ناوړه او بدو عواقبو څخه وساتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

ټاکنې او ډیموکراسۍ

د ډیموکراتیکو هیوادونو له ځانګړتیاوو څخه ددې تر څنګ چې مهمو دولتي چارواکو ته د ټاکلو او نوماند کیدلو حق ورکول کیږي نود قدرت په ګدۍ ناست ګوند سره د اصولي مخالفت حق هم ورکول کیږي د حکومت یا مخالف ګوند سره د مخالفت ښودنه د یوې سیاسي ډله بندۍ په چوکاټ کې د یو ګوند له خوا ترسره کیږي.

مونږ هغې ډلې ته اپوزیسون ویلی شو چې دومره ځواکمن وي چې سیاستونو ته تردې چې یو حکومت ته بدلون ورکړي، په نورو ډیموکراتیکو هیوادونو کې اپوزیسون قانوني او رسمي موقف لري، او شتون سربیره پر دې چې په ټاکنو کې د بریالۍ ډلې کارونو په وړاندې خنډ جوړ شي ترڅنګ ددې ډلې په کلک مخالفت لاس هم پورې کوي.

اپوزیسون د حاکمې ګوندي ډلې کړنو ته متوجه وي له چوکاټ او اصولو څخه د هغوی پر کوچنۍ تیروتنه هم نیوکه کوي او په وړاندې یې سخت خو عادلانه مخالفت هم څرګندوي؛ اپوزیسون په پارلمان کې ځان کې د وګړو استازی بولي او د حاکمې ګوندي په کورنیو او بهرنیو برنامو، پالیسیواو اصولي تګلارې په وړاندې اقدامات کوي خو دا مو باید په یاد وي چې اپوزیسون هیڅکله هم د بې ځایه مخالفت یا هم شخصي ګټو او موخو ترلاسه کولو لپاره نه رامنځته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکه د اپوزیسون په مخالفتونو کې تل د ملي ګټو ملاتړ نغښتی وي نو له همدې ځایه ده چې حاکمه ګوندي ډله هیڅکله هم له متقـابلو اقـداماتو سره نه یوځای کیږي طبعآ که چیرې د اپوزیسون تګلاره اصولي وي نو د حکومت له خوا یې په وړاندې هېڅ ډول اقدامات نه کیږي.

که چیرې اپوزیسون وغواړي د حاکمې ډلې یا حکومت چارې ترلاسـه او واک ته ورسېږي نو دوه لارې باید عملي کړي.

۱ــــ د دوو ټاکنو ترمنځ په شته واټن د حکــومتي کړنــو او پلانونــو پــه وړاندې اصولي او قانوني مبارزې ترسره کول.

۲ــــ په ټاکنو کې به حاکمې ډلې په وړاندې یــو ســیال ګونــد پــه خیــر سیاسي مبارزه کوي او تل هڅه وکړي خو رایه ورکوونکي پدې قانع کړي چې کولای شي په هیواد کې یو ځواکمن او پرمختللی حکومت رامنځتــه کړي او د حاکم حکومت د بدلولو وړتیا لري.

او دوی هدف ته د رسیدو لپاره له بې ځآیه خبــرو او ژمنــو پرتــه خپلــه تګلاره اوبرنامې وګړو ته وړاندې کوي، که چیرې په هیواد کــې سیاســي ګوندونو شمیره تېته او هر څومره چې سیاسي ګوندونه ځواکمن وي پــه هماغه کچه اپوزیسون هم ورسره ځواکمن وي او که برعکس شمیر یــې لوړ وي او کموزري وي نو اپوزیسون به هم ورسره کمزوری او بې ارزښته وي.

پورتنی دویم شکل عموماً پــه وروســته پــاتې یــا د دریمــې نــړۍ پــه هیوادونوکې لیدل کیږي چې پدې اساس دواړه هــم ائتلافــي حکومــت اوهم اپوزیسون کمزوري وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پد ې هيوادونو کې د پوهنيزې کچې د ټيټوالي او د دواړو سياسي شعور ډېرى پر احساساتو پورې تړلي دي چې وروسته بيا په پارلمان کې هم لاس او ګريوان وي چې تر ټول ښه بېلګه يې تېر کال د پاکستان په پارلمان جګړه ده او مونږ ټول يې هم شاهدان يو، او يا يې په پايله د زيان اړوونکي لاريونونو او وسلوالې جګړې لامل ګرځي.

او ددې حالت د دوام د مخنيوي لپاره بايد يو ګوند شديد قيودات رامنځته کړي او ناوړه ګټه اخيستونکو ته دا حق نه ورکول کيږي چې د خپل سياسي تجارت لپاره کوچني ګوندونه جوړ کړي چې وروسته نور وګړي هم په ريشخند او ټوکو په ژبه ورته ووايي: چې فلاني د خپلې کورنۍ له غړو څخه يو پراخ او لوى ګوند جوړ کړى دى.

د تعجب خبر خو دلته داده چې نوموړي ګوندونه بيا د مساوي حقونو او يام قوي ګوندونو دعوې هم کوي او ځانته د يو ځوکمن ګوند په سترګه ګوري.

بيابيا دا تکرار شوي چې يو ګوند په پارلمان کې د يوې څوکۍ په لرلو له بل لوري سره ائتلاف کوي هغو لور يې کابينې ته چمتو کوي البته د هغه په بدل کې يو ډېر مهم وزارت هم په لاس راوړي.

په يو ګوند، ديکتاتوري او يا هم نظامي رژيمونو کې چې اپوزيسون ته پکې په ښکاره توګه زمينه مساعده نه، نو اپوزيسون خپل مخالفتونه په پټه سره کوي څنګه چې په سوسياليستي يا هم شاهي رژيمونو کې چاته د مخالفت اجازه نه ورکول کيږي نو په همدې سره مخالفين خپل مخالفتونه په بيلابيلو لارو ترسره کوي چې تر ټولو ښه بيلګه د شب نامو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غورځول دی دغه راز د پخواني شوروي اتحاد د کمونستي رژيم پرمهال مخالفتونه په شخصي محفلونو کې د طنز په شکل ترسره کيدل.

اسلام او ډيموکراسی:

د اسلام سپيڅلي دين له نن څخه يو نيم زر کاله وړاندې د بشر لپـاره د ژوند يوه تګلاره ډالۍ کړې چې نه يوازې په لنډ وخت کـې يـې د عربـو متعصب او ناپوه قوم له پراخ پرمختګ سره مخ کړ بلکې پـدې وتوانېـد چې د د طبيعي علومو په برخه کې تردې کچې وده وکړي څـو د لمريـز نظام د سيارو په سينه کې ځانته د استوګنې زمينه برابـره کـړي خـو د اخلاق پالنې، د مساوي حقونو او د اجتماعي عدالت په برخه کـې يـې د زړه له خلاصه هېڅ ډول کوتاهي ګامونه نه دي پورته کړي پداسـې حـال کې چې په اسلامي تګلاره کې د ټولو د تـامين امـر شـوی دی دغـه راز اسلامي تګلارې تراوسه پورې خپله برتري ساتلې او لا به يې هم وساتي.
د تګلاره د انساني بشر د کمزورو او خود خواهانه مغزو او غوښتنو نـه ده جوړه کړې دا تګلاره د کايناتو د امپراطورۍ د تګلارې يوه برخه ده او دا تګلاره د کايناتو د خالق او شهنشاه د بې پايلې قدرت په روښنايي کې د جوړه او د بني ادم د لمسيانو د لارښوونې او د تل لپاره د پلي کولو لپـاره نازل شوې ده.
د انسان پيدايښت له دوو برخو جسم او اروا څخه جوړ شـوی دی دغـه تګلاره د انسان د ژوند دواړه برخې مادي او معنوي اړخونه پـه بـر کـې نيسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هغه ځایه چې د انسان جسم او اروا ډیالکتیکي اړیکه لري نو کولای چې ورپورې تړلې اړوندې چاروې پخلې همغږۍ او یوځایي ډول سره ترسره کړي، د ژوند د مادي او معنوي اړخونو تفکیک، د هغوی بیلوالی او دوو متضادو ډلو په واک کې یې ورکول د ددې اړیکې په پراختیا تمامېږي چې په پایله کې به یې ترمنځ موازنه رامنځته نه شي ځنګه چې په غربي عیسوي ټولنو کې دا حقیقت پخپلو سترګو وینو او شاهدان یې یو.

په هغو ټولنو کې د ژوند معنوي چارې کلیسا (د عیسویانو عبادتځای) او مادي چارې حکومت ته سپارل کیږي ځکه حکومت د ژوند مادي چارو ته ډیره پاملرنه کوي او د خلکو مادي ژوند ته په غیرې تصوري ډول ښکلا او پرمختګ وربښي.

بر عکس د ژوند معنوي چارو ته دومره پاملرنه نه کوي د امریکایان او اروپایانو د ژوند اروا ورځ په ورځ د مړاوي کیدو په لور درومي او ژوند یې د معنویات د کمښت له کبله له بحران سره مخ دی.

ډیموکراسۍ او د بشر حقونه هغه نسخې دي چې په هیڅ ډول نشي کولای په پلي کولو سره یې شدیدې معنوي ناروغۍ درملنه کړي او تراوسه هم پخپل شدید حالت کې پاتې دي.

البته اوس یوازې اسلامي تګلاره پلي کول، د تعصب او دښمنۍ له منځه وړل کولای شي څو د غربیانو سربیره د ټول بشر دا سترناروغۍ درملنه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرد او اسلامي ټولنې ځانګړتیا:

اسلام د يوې سالمې ټولنې د جوړولو لپاره ځانګړې تګلاره لري، اسلامي ټولنه د همکارۍ، برابرۍ، خپلواکۍ او عــدالت پــر بنســټ ټينګــه ده، د هرځای اوسیدونکې،

هرڅوک چې د هرځای وي، په هرقوم او قبيلې پورې چې تړلی وي، پــه هر ژبه چې خبرې کوي، له هر نژاده چې وي ټول پکې يو ډول او مساوي حقونه لري.

د اسلام په سپیڅلي دين کې هيڅ ډول برتری، بې عــدالتی، ظلــم زوراو تبعیض ته ځای نه دی ورکړل شوی.

د اسلامي تیورۍ سره سم له کومه ځایه چې انسان د يو خالق مخلوق او د يو مور او پلار اولاده او د يو فطرت لرونکی دی ولو که په بیلابیلــو ډلــو ویشل شوي دي خو ټول په ملي یووالي کې سره یوځای دي.

د اسلام دين له مسلمانانو څخه غــواړي چـــې د اجتمــاعي همکــارۍ او برابرۍ له لارې پخپل منځ کې فطري وحدت ټینګ او پرمختللی کړي.

په لنډه توګه مسلمانان باید دا اصل په پام کې ونيسي او د نسل او نــژاد یووالی په عقیده، دين، ایمان، عبادت، د ملت په یووالي باندې بدل کړي يو بل ته له خبرو تير شي نو پدې صورت کې کولای شـــي چـــې د ځــان غوښتنې او لوړوالي له انګیزې څخــه تيــر شـــي او د ورولــۍ او ټــولنيز پرمختګ زمينه برابره کړي چې پدې ســره بــه يــوه واقعــي اســلامي او انساني ټولنه رامنځته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلامي ټګلاره کــې د انســان امتيــاز او ارزښــت پرهيزګــاري ده او پرهيزګاري په الله تعالی باندې ايمان لرل احکام يــې پرځــای کــول او د بنده ګانو خدمت کول ده.

څښتن تعالی فرمايلي دي: له تاسو ټوله څخه د څښتن تعالی په وړاندې نږدې هغه څوک دی چې پرهېزګاره وي.

په اسلامي پرهيزګارۍ سره د امتياز، برترۍ، نفاق اچوونه، ظلم او ســتم، د انساني حيثيت تر پښولاندې کول، هر ډول فساد، فرد په فرد، ډله پــه ډلې، قوم په قوم هيواد پر هيوادتيری، تعصب او تبعيض له منځه ځي.

واقعي اسلامي او انساني ټولنه د ټولو وګړو لپاره د نيکمرغــۍ او خوښــۍ رامنځته کول زيمواره ده.

لوی څښتن تعالی په مسلمانانو کې نفاق اچوونه يو شرکي عمل ګنــي او خپل پيغمبر ته يې له داسې انسانانو څخه د ليريوالي امــر کــړی دی، ای پيغمبره له هغو خلکو څخه ليرې اوسه او په کنار کــې مــه دريــږه چــې اسلامي يووالی يې پرې ايښی وي او په بيلابيلو ډلو يې ځان ويشــلی وي او دداسې انسانانو کار ماته پريږده او زه به ددې عمل د ترسره څخه خبر کړم.

د اسلام ستر پيغمبر په دې اړه فرمايلي دي:

څوک چې چاته دتعصب بلنه ورکوي، يو د بل په خبره وژني او د همــدې کار د ترسره کولو پرمهال مړ شي نو هغه شخص زما له امت څخه نه دی، نو په يوه استواره ټولنه کې د اسلامي احکامو پربنسټ ســوله اوامنيــت حاکميت لري د خلکو حيثت او ناموس پکې خونــدي وي، د انســانيت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

برابرۍ په فضا کې ژوند کوي او پدا ډول ټولنه کې مخالفینو ته هم پـدې دنیا هر ډول سزاګانې ورکول کیدای شي او هم په هغې دنیا!

څښتن تعالی فرمایلي دي: څوک چې یو انسان په ناحقه او غیر قـانوني ډول ووژني نو داسې مانا لري چې ګواکې ټوله نړۍ یې وژلې وي.

ستر پیغمبرحضرت محمد(ص) پدې حدیث کې فرمایلي: کلـه چــې دوه مسلمانان یو د بل په وړاندې خپلې تورې راوباسي او یو بل ووژنــي نــو د قاتل او مقتول دواړو ځای دوزخ دی.

دغه راز وایي: په تحقیق سره دڅښتن تعالی په وړاندې د ټولې نړۍ د له منځه تلو په پرتله د یو انسان وژل ډیر ارزښت لري. پدې خبره د اســلام سپیڅلي دین دوه رکنه (امربالمعروف او نهی عن المنکر،) او د اســلامي ټولنې دوه مهم لارښودنه نغښتې دي.

ای انسانانو په نیکو کارونو کې یو د بل سره مرسته وکـړئ او پــه نــاوړه کارونو کې د یو د بل له مرستې څخه ځان وساتئ.

څښتن تعالی په اسلامي ټولنه کې ځان غوښتنې او خپلسرۍ له څښـــتن تعالی او د هغه اله استازي سره د جګړېولي او دا کار یې منع کړی دی.

هغه څوک چې له خپل خالق او پیغمبر سره جګړه کوي او د فساد لپــاره خپل وخت لګوي د لاندې سزاګانې باید ورکړل شي.

۱ــــ ووژل شي؛

۲ــــ په دار وځړول شي؛

۳ــــ لاس او پښې یې پرې شي؛

۴ــــ له خپلې خاورې څخه وویستل شي؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نورو نظامونو کې کله چې افراد مخالفت وکړي نو فــرد تــه د تصــویب شوي قانون سره سم سزا ورکوي پداسې حال کې چې پــه اســلام کــې قانون سربیره د څښتن تعالی د عذاب مستحق هم ګرځي.
د اسلام په سپیڅلي دین کې آوامر او حق البعد دواړه نغښتي دي چې د نیک عمل په ترسره کولو او له بدو څخه د ځان ژغورنې امر کوي.
د اسلام په سپیڅلي دین کې یو اصل د ټولنیز عدالت تامین، د ظلــم لــه منځه وړل، تیری او د نورو د حق تر پښو لاندې کولو ځان ساتنه ده.
له کومه ځایه چې کاینات په عدالت او همغږۍ پیداشوي بشري ټولنه هم دغه راز د کایناتو یوه برخه د عدالت او همغږۍ تامین بولي.
څښتن تعالی پې اړه فرمایي: انصاف وکړئ ځکه انصاف د پرهیزګارۍ یــو مهم اصل او عمل دی.
د اسلام سپیڅلی دین د ټولنې د طبعي نظم د خوندیتوب په موخــه پــه ټولنه کې ظلم کول او ظلم زغمل دواړه منع کړيدي، او پدې اړه څښــتن تعالی فرمایلي دي:
پر نورو تیری مکوئ ځکه تیری کــوونکي خلــک د څښــتن تعــالی نــه خوښیږي.
د اسلام ستر پیغمبران د ظلم د زغملو په اړه فرمایلي: هرڅــوک چــې د خپل مال، ځان او ناموس د ساتنې لپاره ووژل نو شهید دی.
هغه څوک چې ظلم زغمي نو په اړه یې څښتن تعالی فرمایي: هغه څوک چې مړ شي نو په قبر کې ترې پرښتې پوښتنه کوي چې ژوند دې په څه حالت کې وو نو دی به وایي مظلوم وم بیا به تــرې وپوښــتي چــې ایــا د څښتن تعالی ځمکه پراخه نه وه چې مهاجرت دې کــړای وای، نــو د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول خلکو ځای چې ظلم زغمي، په وړاندې يې پاخون او مهــاجرت نــه کوي دوزخ دی چې ويرونکی او هيبتناکه ځای دی، خدای (ج) نه يوازې د ظلم کول او زغمل منع کړي بلکه د نورو د خلاصون امر يې هم کړيدی. ولې هغه نارينه، ښځينه او کوچنيان چې له ظلم خلاص نه شول او وايــي خدايه په يمن باندې له ابدي رحمت سره سره مونږ له دې کلــي وباســه ځکه چې ددې ځای د اوسېدونکو کسب وژنه او ستم دی.

په سوسياليستي او سرمايه داري نظامونو کې هيڅ ډول واقعي عدالت نه شي ټينګېدای ځکه چې پدې ډول نظامونو کې فرد د فرد، طبقه د طبقې او هيواد د هيواد تر استثمار لاندې وي، استثمار د اقتصــادي عــدالت د مخنيوي ستر لامل ګڼل کيږي. اسلامي نظام نه يــوازې پــه تيــوري ډول بلکه په عمل کې يې هم هر ډول استثمار له منځــه وړی ځرنګــه چــې د راشدينو خلفاوو د واکمنۍ پرمهال په ځانګړې توګه د حضرت عمــر رض د واکمنۍ دوره د پورتنۍ خبرې ستر ثبوت ښودلای شو.

په اسلام کې د دوه اړخيزې څارنې اصل

په اسلامي ټولنه کې څښتن تعالی امربالمعروف نهې عــن المنکــر ســره سره هر مسلمان ته دنده سپارلې خو يو د بل د اعمالو څارنــه او ســاتنه وکړي؛ البته دغه څارنه يوازې د يو فرد، ټولنې او يوې طبقې په ګټــه نــه بلکې د ټولو د خير لپاره تر سره کيږي.

دا ډول څارنه د امر او مامور، ښوونکي او زده کوونکي، لوړپوړي او ټيــټ پوړي، حاکم او محکوم له خوا په دوه اړخيز ډول ترسره کيږي، خــو يــو اړخ هم بايد د عدالت او حق له دايرې څخه ونه وځي، ځرنګه چې ابوبکر صديق رض د خلافت ترلاسه کولو وروسته وويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای! خلکو پوه شئ او خبر واوسئ تر هغه چې زه د څښتن تعالی او دهغه د پیغمبر د احکامو اطاعت کوم نو زما پیروي پر تاسو واجب ده. که چیرې مې له دې احکامو سرغړونه وکړه نو بیا مې د اطاعت پرځای له خلافت څخه لیرې کړئ.

د هغه په عقیده که چیرې حاکم ګناه وکړي او له سمې لارې ووځي نو د هغه فرمانبرداري لازمه نه ده، او که چیرې نورو ته د ګناه کولو امر وکړي نو دا ډول امر یې د منلو وړ نه دی. هغه څوک چې د خلکو په وړاندې مسئول او واجب الحترام نه وي نو په هیڅ ډول د مومنانو واقعي خلیفه نشي جوړیدای یوازې هغه څوک چې اعمال یې اسلامي، عادل او د ټولو خیر غوښتونکی وي.

د اسلامي ټولنې لارښودونکي د اسلامي دساتیرو پر بنسټ د خدای او د خدای د مخلوق په وړاندې ځان مسئول ګڼي، خلکو ته سمه لار ښایي او د هغوی شرعي غوښتنې پوره کوي، ټولنه له هر ډول فساد څخه ژغوري او پخپل هم ښکاره او د نورو د اعمالو څرګندونکی هم وي، ځان پالونکی نه بلکې ځان ماتونکی وي، د ټولنو د رنځونو رغوونکی، پخپله نیکه خبره ټینګ ولاړ وي او د اسلام سپیڅلي دین لاروی وي.

دوه اړخیزه څارنه پدې مانا چې اولیاء د دولتي اتباعو د چارو څارونکي او برعکس وي. په اسلامي ټولنه کې د چارو څارونکي نشي کولای چې پخپله خوښه او د ځانه په ګټه فرمانونه صادر کړي او اتباع د اولیاوو ټول ګوډ او ړانده امرونه په بشپړ ډول نشي منلای.

حضرت عمر رض ددې لپاره چې خلک د خپلو اعمالو د څارنې لپاره وهڅوي له خپل ټاکل کیدو یې وروسته وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای! خلکو که زه د خدای له لارې ووځم له ماسره به څه ډول چلند وکړئ؟
په مجلس یو تن حبشي غلام ځواب ورکړ او ورته یې وویل:
چې ای! زویه قسم مې دې په خدای وي چې بیا به دې زه پدې خپلو توره لارې ته راولم. حضرت عمر رض وویل: که چېرې د ښځو له مهر له سلو درهمو زیات نو په ازاد ډول دې غوښتنه وشي او زیات مال دې بیت المال ته وسپاري.
یوه ښځه چې په دې غونډه کې حاضره دغه ایت که کومې ښځې ته په مهر کې زیات مال ورکړئ نو بیرته یې ترې مه اخلئ د ثبوت په توګه وړاندې کړ او وې ویل چې دا د قرانکریم له متن څخه بې خبري او د ښځو پر حق تیری دی هغه نشي کولای له ځانه قانون جوړکړي او له ما څخه خدای راکړی حق واخلي.
کله چې عمر رض د ښځې استدلال واورید او دې پېښې ته ځیر شو وروسته یې وویل چې ای! خدایه ما وبښه.
ای! عمره ټول خلک ستا ملګري او سلاکاران دي او هغه ښځه په رښتیا او له عمر څخه خطا شوېده.
دغه پېښه د رښتني اسلامي خلافت یو نمونه ده ځکه چې خلیفه ددې پرځای چې پخپله اشتباه کې دلیل راوړي د ټولو وګړو په وړاندې یې خپل قصور ومانه او له څښتن تعالی څخه یې د بښنې غوښتنه وکړه.
دغه په اسلامي نظام کې د څارنې او ساتنې ښه بیلګه ده. نه یوازې دا چې حاکم اومسئوله دستګاه خلک خپلو اعمالو ته متوجه کړي بلکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام خلک هم د خپلو واکمنو اعمال او اقوال تر څارنې لاندې نيسي څو هغوی هم د نيکو کارونو له دايرې څخه بهر نه شي.
دغه ساتنه يوازې د روزنې، ديني پرمختګ څخه خبرتيا او سياسي شعور پر بنسټ ترسره کيږي. د اسلام له نظره د هر امر او مامور بايد يو بل ته پام وي حتی بايد له خپلو کوچنيو تخطيو هم سترګې پټې نه کړي ځکه پدې سره به د دوی تخطي لويه او په پايله کې به د نظام په ړنګېدو تمام شي.
هغه وګړي چې پدې نړۍ کې له فاسدو او بدکارو رهبرانو پيروي کوي نو کله چې په هغې دنيا کې په عذاب اخته شي بيا به وايي: چې ای! خدايه مونږ له فاسدو او بد کارو رهبرانو پيروي کړې او د ګمراهۍ په لور تللي يو، خدايه د هغوی عذاب دوه چنده او پخپل سخت غضب او لعنت يې اخته کړئ.
رسول ص فرمايلي: څوک چې د نورو د ژوند او دنيا لپاره خپله دنيا او ژوند خرابوي هغه کمعقل دی او له هغه څخه کمعقل هغه څوک دی چې د نورو د دنيا لپاره خپل اخرت تباه کوي.
د خلکو د څارنې د نشتون په صورت کې به اسلامي رهبران په ظالمانو بدل شي، او لاندې کړنې به ترې ترسره شي؛
۱ ـــ ظالمان چې پخپله فاسد وي نو نور هم د فساد په لور راکاږي او د فساد لمن پراخوي.
۲ـــ نيک عمله خلک به ظلم پيل کړي او د ذلت په لور به راوکاږل شي، بيابه ناوړه او مفسدو خلکوته پرمختګ ورکړي چې پدې سره به د غوړه مالۍ بازار ګرم شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ــــ ځان به لوړ او پیاوړی ګڼي او د نورو پروا به نه کوي چې پدې ســره به نورو ګناهونو ته هم مخه کړي.
۴ ــــ ځان د نورو په پرتله هوښیار ګڼي چې دا د دوی د ګمراهۍ او فساد لامل ګرځي.
۵ ــــ خلک په بیلابیلو ډلو ویشي ترڅو کمزوري شــي اود دوی د نــاوړه اعمالو په وړاندې د دریدو توان ونه لري او په پایله کې د ځــان، کــورنۍ، خپلوان او ملاتړو لپاره د ژوند اسانتیاوې رامنځته کړي.
۶ــــ د زده کړې ترلاسه کولــو، د اســتعدادونو ودې، سیاســي شــعور او اقتصادي پرمختګ ته په بل ډول ګوري څو دوی اړمند وي او اطاعت یې وکړي.
۷ــــ دښمنۍ او وینې تویونې ته لار هواروي څو استعدادونه یې په منفي لارو پرمختګ وکړي او ددوی قدرت ټینګ او دوام پیداکړي.
۸ ــــ په ټولنه کې د فساد دود رامنځته کوي او خلک پکې ډوبــوي څــو دین او دنیا یې تباه شي.
۹ــــ نه یوازې ځان سوله غوښتونکی ښايي بلکه خپل نــور پلویــان هــم نیک عمله بولي.
۱۰ ــــ ځان د دین واکدار پیژني خلــک د واقعــي ســولې پــه وړانــدې د مخالفت لپاره پاخون ته تحریکوي.
۱۱ــــ هغوی خپل اعمال د هغو علماوو په ملګرتیا سره چې دین یــې پــه دنیا خرڅ کړی وي ځان پاک ثابتوي او د وګړو په وړاندې پرښتې ښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې سیاسي حقونه:

د اسلام سپیڅلی دین له بل هر دین څخه د امنیت او عدالت د تامین په موخه حکومت او سیاست موجودیت ته ډیره اړتیا ده.

د اسلام دښمنان دا دین یوازې د اخلاقي او شخصي مکلفیتونو چې په عبادتځایو او کورونو کې ترسره جوړښت بولي.

د اسلام څخه د حکومت اوسیاست د جلاوالي څخه د دښمنانو موخه په بې خبره مسلمانانو کې دا ذهنیت رامنځته کول چې ګواکې سیاسي، اقتصادي او ټولنیز مسایل یوازې دنیوي مسایل دي او له اسلام څخه سره کومه اړیکه نلري.

او د اسلام یوازینی موخه دیني مسایل دي (د اخرت ورځې د عذاب څخه د خلاصون) لپاره او بس!

د اسلام د دښمنانو تبلیغ په اسلامي علماوحتی په په شیخ عبدلرازق هم اغیز کړېده

لکه څنګه چې د نوموړی پخپل یواثر کې چې ډېرو امریکایانو ورڅخه ګټه پورته وایی: چې د اسلام په چوکاټ کې سیاست ته ځای نه دی ورکړل شوی او سیاسي چارو ته پکې پاملرنه یو غیر اسلامي کړنه ده پداسې حال کې چې پیغمبر ص فرمایلي: څوک چې د مسلمانانو چارو یا برخلیک ته پاملرنه نه کوي نو له مسلمانانو څخه نه دی.

د اسلام سپیڅلی دین د ژوندانه ستر او پراخ نظام دی چې په هغه کې ټول مسایل د دنیوي او اخروي نیکمرغیو پورې تړلي دي لکه د حکومتي اداري پورې د تړلی امر پلي کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوازې د سياست اړوند مسايل د ټولنې له وزن سره متناسب له مختلفــو لارو د ازمايلو او امكاناتو په لرلو سره ورته پاملرنه كيږي.
يو ټكى بايد په پام كې ونيسو چې مستشرقينو په اسلام كې د سياســي پرمختګ لپاره د مسلمانانو سياسي ته مراجعه كړېده، البته د راشــدينو خلفاوو وروسته دوى له دين څخه ورو ورو ليرې كيدل او د خلافت نظام يې په ميراثي شاهي نظام بدل كړ، يوازې خلفاوو چلند يې يو بل څه او د اسلام د واقعي سياسي پرمختګ څخه پرته بل څه وګڼل طبعاً په شاهانو باندې د بدل شويو خلفاو د مطالعې كردار د اسلام لــه لــورې يــو منفــي انځور وړاندې كوي.
په اسلام كې دغه ډول د سياست غيراصولي مطالعه دى اس مرګوليــه(د يو عالم نوم) په خپل اثر كې د (محمد پينيزم) ت عنوان لاندې دى وايې:
چې هيڅ مسلمان د خپل وخت پرمهال د رهبر په وړاندې كوم سياســي حق نلري او هبرې يې د هيڅ يو وګــړي پــه وړانــدې مســئوليت نلــري نوموړى د خپلې وينا د تائيد لپاره وايي: كه چيرې كــوم رهبــر د خپلــو قدرت په وسيله كوم عام وګړى پرته له قانوني اسنادو او شواهدو ووژني نو ددې كار په ترسره كولو سره بيا هم د د خلكو په وړاندې مســئول نــه دى.
دغه ډول ناسمې پريكړې د سياسي تاريخ تش په نوم لــه خليفــه ګــانو څخه اخيستل شوېدي پداسې حال كې چې د اسلام د سياســي واقعــي تګلارې لپاره بايد له قرانكريم، سنتو، احــاديثو، راشــدينو خلفــاوو او د صحابو له اعمالو څخه ګټه پورته كړاى شي. ځكه پدې ګټــې اخيســتنې سره كولاى شو كولاى شو د اسلام اصلي سياســي لارې پيــداكړو البتــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان ښودوونکو خليفه ګانو او رهبرانو د اساساتو څخه وتلـې او مخالفـه لار نيولې وي او د اسلام اصلي انځور يې د خپلو غير اسلامي اعمــالو تــر شا پټ کړی وي له اسلام څخه يو منفي انځور ښودلی دی او دا نو د هغو ګناه ده. څرنګه چې علامه اقبال لارهوري ويلي:

د اسلام سپيڅلی دين له هر ډول عيبونو او نيمګړتياوو څخــه پــاک دی خو چې د مسلمانانو په مسلماني کې نيمګړتيا او عيب نه وي (شعر).

دا يو روښانه حقيقت دی چې که په نړۍ کې د اسلام سياسي نظريات نه وای خپاره شوي نو معاصره دوره کې به کوم سياسي اساسي اصولو وجود نه درلود.

اسلامي اصول د غربيانو په سياسي رسانس او نظرياتو ډيره اغيز واچوله البته دا حقيقت هغه وخت ښکاريږي چــې انســان د سياســي اصــولو د بنسټ او اساس اړوند پلټنې ترسره کړي څو سياسي معاصر او اســلامي اصول سره پرتله کړي.

اسلام اسلامي امت ته د دندو او واجباتو ســربيره سياســي حقونــه هــم وربښلي دي، اسلام په روښانه ډول د حقونو او وجايبو ترمنځ برابروالــی ساتلی دی څو يو پر بل مسلط نشي دغه امر په يو نــه يــو ډول فســاد او ګډوډۍ ته لمن وهي چې په پايله کې د نظام په ړنګيدو تماميږي.

تر ټولو ستر حق چې څښتن تعالی د حقونو ترمنځ بنده ګانو ته وربښلی هغه په رهبرانو د اتباعو حق دی او د خدای ج ددې لپاره دا حــق بنــده ګانو ته ورکړی څو په پلي کولو سره يې دعام وکــړو او مشــرانو تــرمنځ همکارۍ دوام ومومي او دين پرې ځواکمن او وده وکړي ځکه عام وګــړي يا اتباع تر هغې نشي ښه کيدای څو چې يې حکمران حقونــه ورنکــړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پدې صورت به کې به عدالت پخپل قوت تـامین شـي او د اسـلامي نظریات به عملي بڼه خپله کړي او په پایله کې به ټولې چارې سمې شـي او دولت به ځواکمن او ټینګښت وومي دښمنان به پدې ونه توانیږي څو حکومت ته زیان ورسوي ولې که چیرې اتباع خپل واجبات او دندې ونه پیژني، یې ترسره نه کړي او یا یې حکمران هغوی له خپلو حقونو څخـه بې برخې کړي نو اختلافات به رامنځته شي نو ناخوالې به مسلطې شي او د دین اصول به د حکمران د لاس ګـوډۍ جـوړ شـي چـې ورسـره بـه حکومت او خلک دواړه فاسد شي او حرص او بې اتفاقۍ به اختیار کـړي خلک به د ناوړه کارونو ترسره کولو په وړاندې بې توپیره شي. پرهیزګاره او سپیڅلي خلک به له دندو لیرې او استهزا شي لـه مفسـدینو او وران کارو څخه به ملاتړ وشي او وروسته به دیني احکام تردې چـې څښـتن تعالی به له هیره وویستل شي.

که د عامو وګړو د حقونو او واجباتو ترمنځ برابروالی مشخص او روښـانه شي او عملي بڼه ورکړل شي دغه امر به د اسلام دولت او لانـدې څلـور عناصرو د ځواکمنتیا لامل وګرځی.

۱ـــ د حقونو او عدالت قدرت؛

۲ ـــ په عملي بڼه د دیني اصولو ترسره کول؛

۳ ـــ د عدالت غلبه او نور؛

۴ ـــ د سنتو پیروي؛

خو که د موازنه له منځه لاړه شي نو د څلورو لاندنیو عناصرو د کمزورتیا لامل ګرځي.

۱ ـــ د اختلافاتو څرګندېدل؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ــــ د استبداد او ناخوالو پیداکیدل؛
۳ ــــ د اختلافاتو او دیني موضوعاتو پرمخ د استدلال پیداکیدل؛
۴ ــــ د سنتو په پام کې نه نیول؛
د پورتنیو کمزور عناصرو وجود په اسلامي دولــت درې خیــزه او پنځــه لاملونه رامنځته کوي درې خیزونه دادي:
۱ ــــ پخپله خوښه د چارو ترسره کول؛
۲ ــــ د دین د اصولو نه پلي کول؛
۳ ــــ په ټولنه کې د فساد زیاتوالی؛

او پینځه لاملونه یې په لاندې ډول دي ــــ
۱ ــــ د خلکو له خپلو حقونو د بې برخې کولو ویرې له منځه تلل؛
۲ ــــ د غیرقانوني کړنو په ترسره کولو د ویرې ورکیدل؛
۳ ــــ د پرهیزګارو او وړ خلکو سپکاوی؛
۴ ــــ د جنایت کارانو او خائنانو درناوی؛
د اسلام په سپیڅلي دین د څښــتن تعــالی پــه کتــاب او د پیمغمبــر د احادیثو په رڼا کې د وګړو په په سیاسي حقونو بشپړه روښــنایي اچــول شوې او لاندې څلور څانګې پکې شامل دي.
۱ ــــ د هغو حقونو څخه د خلکو خبرتیا چې څښتن تعالی ورته ورکــړي دي او په اسلامي ټولنه کــې لــه خپلــو حقونــو څخــه د هــیڅ یــوغړي محرومیت ددې لپاره چې اسلامي حکومت غه درونډ بار پورته کړای شي نو له خلکو سره باید په خلاص نیت او پاک لمنی سره چلند وکړي او لــه نفساني غوښتنو لکه فریب، تقلب، تعصب او بډې اخیستنې څخه ځــان

(c) ketabton.com: The Digital Library

وساتي اسلامي حکومت باید خپل ټول اعمال ددې قراني امر پر بنسټ برابر کړي:

ای! مومنانو د عدالت ساتونکي او په څښتن تعالی شهادت ورکوونکي واوسئ که ستاسو په وړاندې، ستاسو د کورنۍ په وړاندې او یا د خپلوانو په وړاندې وي که بیوزله وي او که سرمایه دار ځکه چې د پرتلینې له مخې دواړه سره نږدې دي.

له هوا او هوس څخه پیروي وکړي چې د سمې لارې څخه ونه وځئ که له سمې لارې څخه ووځئ یا بې لارې شئ او هغه څه چې تاسو یې ترسره کوئ څښتن تعالی پرې خبر وي.

نو په اسلامي سیاسي په لاره کې فریب، تقلب او تعصب وجود نلري؛ حکمران او اتباع سره برابر دي او یو پر بل لوړوالی نه لري او دواړه په نیک کارونو کې یو دبل همکار او له بدو کارونو یو بل وژغورئ.

هر هغه څه چې یو انسان پر بل لوړوي هغه یوازې تقوا کیدلای شي. نسب، جنس، قومیت، ژبه، پانګه، منقوله او غیر منقوله پانګه، قدرت او وسایل هېڅکله نشي کولای یو پر بل لوړ کړي.

دندو په ترسره کولو کې له ملت سره د حکمرانانو مرسته او وفاداري د اسلامي سیاسي لارې یو مهم اصل او موضوع ده.

اسلام سره وفاداری د حکمران او اتباعو ترمنځ د سیاسي اړیکو له ټینګولو پرته له بلې لارې امکان نه لري.

ځکه ننی سیاست د منافقت یو بل نوم دی چې په بشپړه له اسلام په ټکر کې دی او هرهغه څه چې ددوی په زیان وي پټوي؛ او یوازې هغه څه ښکاره کوي، چې ددوی په ګټه وي په ښکاره یو څه وایي او په پټه بله؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

پداسې حال کې چې اسلام له ملت وفادارۍ د هغوی په حقونـو کـې تـر ټولو وړاندې حق بللی دی.
له وفادارۍ وروسته هر هغه څه چې په اسـلام کـې مهـم ګڼـل کيـږي صداقت او رښتينولی ده او څښتن تعالی پدې اړه فرمايلي:
((د خدای ج لعنت دې پر هغه چا وي چې درواغ وايي؛))
د حکومت يا اتباعو له دداسې کارونو ترسره کول چې صداقت پکـې نـه وي او ټول په درواغو ولاړو وي نو دا ډول کارونه دوی د اسلامي عقيـدې له دايرې څخه باسي.
پر دې بنسټ که چيرې پرهيزګاره او سپيڅلي خلک د حکومت په راس کې په دندو وګمارل شي نو د اسلامي نظام موخې هم بشـپړېدای شـي، ځکه چې بيا به په حکومت کې فساد، غلا، رشوت او بې عدالتي له منځه ځي. او دغه ډول حکومت يوازې د اسلامي سياسي تګلارې پـر بنسـټ رامنځته کيدای شي.
د دولت دغه ډول پرمختګ کې که چيرې له اسلامي صـادقانه سياســي تګلارې څخه سمه ګټه پورته شي نو ورسره د انسان عادلانه تګلاره پـه عمل کې ښکاره کيږي.
څرنګه چې د اسلام ثاني خليفه سياسي تګلاره په داسې ډول د عدالت په څوکۍ څرګندوي چې د لازيات ډاډ لپاره خپل زوی قربانوي.
دا هغه څه ده چې د بشريت په تاريخ کې يـوه ورتـه نمونـه بلکـې دې تعميل ته نږدې عدالت نشي ښودلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ــــ د ملت د غوښتنو بشپړول: دا موضوع دا مانا ښــايي چــې د هيــواد اقتصاد بايد په امانتدارۍ سره وساتل شي د قانوني اقتصاد حقونه ورکړل شي، د همدې حقونو پر بنسټ بايد له ملت سره راکړه ورکړه وشي.

ځکه اسلامي ټولنه په هره برخه کې کوم اقتصادي عمــل ترســره کــوي ځانګړی حق لري، څنګه چې سوداګر، کسبګر، صنعتکاران او بزګران هر يو خپل ځانګړی حق لري.

په عين وخت کې اړمند او بيوزله خلک هم ځــانګړی اقتصــادي حقونــه لري.

دا د حکومت دنده ده چې له يوې خوا ملي عوايد راټول کړي او لــه بلــې خوا د خلکو اقتصادي حقونه ورکړي.

وګړي حق لري څو د اقتصادي حقونو څخه په ګټې اخيستنې سره خپل نور حقونه ترلاسه کړي او د دولت يا حکومت دنده ده چېددې حقونو د ترلاسه کولو لپاره له خلکو سره مرسته وکړي.

خو د دولتي عوايدو په هکله چې ملي عوايد ورته هم ويل کيــږي دنــده لري چې په سم ډول يې وساتي ترڅو د اړتيا پر وخت يې د دولت د عامه پروژو په چارو کې ولګوي او د مفسد او غلو خلکو له خوا لوټ نه شي.

۳ ــــ د اسلامي حکومت دنده ده چې په اړونــد مســلکي برخــو کــې د کارپوهانو د روزنې ترڅنګ هغوی ته د سياسي روزنې زمينه هم برابــره کړي.

ترهغه چې خلک د خپلو شخصي، اولياوو او نورو د دندو او حقونو لپــاره يوه پوله او حد ونه ټاکي نو هيڅکله به هم په اجتماعي عدالت کې برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وانخیستلای شي او او اولیا به د خلکو له دې بې خبرۍ څخه د هیواد چارې د خپلو ګټو لپاره ترسره کړي.

۴ـــ د ټولنې افراد د زده کړې ترڅنګ روزنې ته هم ضروري اړتیا لري، ترهغه چې چې په دوی کې اخلاقي فضایل رامنځته نه شي نو دوی به د مثبتو شخصیتونه خاوندن هم نشي.

ولې چې د طبعي او اجتماعي علوم زده کړه د یو مثبت شخصیت په نه موجودیت کې نه شي کولای ځو ټولنه د ښه والي په لور بوځي.

څنګه چې په اسلامي اخلاقي معاییرو او ملي ارزښتونو د افغاني زده کوونکو زده کړه نه ورکول کیده نو په پایله کې هم ټول زده کوونکي د تبیلغاتي ډلو د ښکار قرباني شول او په همدې ناوړه عمل سره یې زمونږ هیوادپه داسې صعب لاعلاج(نه جوړیدونکی ناروغی) ناروغی اخته کړ چې تراوسه هم پرې اخته یو

له بده مرغه زمونږ په هیواد د زده کړې کچه دومره راټیټه شوې چې که چېرې په بیړه سره ورته پاملرنه ونه شي نو په راتلونکي کې به په یو بیسواده او بې علمه هیواد بدل شي نو په یویشتمه پیړۍ کې به د ګډون شمولیت پیدا نه کړي، د دغه ډول ناوړه عمل مسولیت د هغه اشخاصو په غاړه دی چې په نا سم ډول یې د هیواد د واکمنۍ چارې پخپلو بې کفایته لاسونو کې واخیستلې، او پوه او باصلاحیته خلک یې د سیاست له دایرې څخه وویستل.

نو په هیواد کې د داسې حالاتو په موجودیت سره د راتلونکي رهبر دنده داده چې چې په لومړي سر کې د یوې اسلامي او انساني ټولنې لپاره تګلاره جوړه او پلي کړي. البته که چیرې د وروستیو رژیمونو په خیر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مادیاتو او کفري فکرونو په رڼا کې له غربي هیوادونو څخه په تقلید یو مادي ټولنې ته خپل پام واړوي
د سوسیالیستي او سرمایه داري نظامو په برخلیک سره به دوی د اسلامي او انساني ارزښتون له نشتوالي سره به مخامخ شي.
یقینناً یوازې په اسلامي انساني او اخلاقي بنسټونو سره چې د فساد، سیاسي، اقتصادي او اجتماعي ګډوډۍ له منځه وړونکي دي مثبته ټولنه رامنځته او د پای ټکی ورته ایښولای شو.

اسلام او ټاکنې:

څښتن تعالی فرمایلي دي: خدای(ج) له تاسو مومنانو سره ژمنه کوي چې تاسو به د ځمکې پر سر خپل وکیلان وټاکي څرنګه یې چې مخکنې خلک ددې صفاتو وړ ګرځولي وو، لکه څرنګه چې ټول مسلمانانو پدې نه توانیږي چې د الله تعالی او د اسلامي دولت چارې په لاس کې واخلي نو دوی باید له خپل منځه نیک عمله او سم خلک ددې چارو پر مخ بیولو لپاره وټاکي.
پدې اړه چې د حضرت محمد (ص) وروسته څوک او څنګه خلیفه شي کوم څرګند قراني ایات او حدیث نه دی راغلی او د مسلمانانو د پاچا، خلیفه او رهبر ټاکل پخپل دوی ته پریښودل شوې دی څو د خپل ژوند له چارو او مصلحت سره سم دا کار ترسره کړي او یوازین دیني لارښوونه پدې اړه د شورا څخه ګټه اخیستل دي او د همدې اصل پر بنسټ وو چې مسلمانانو راشدین خلیفه ګان له کوچنیو ډلو سره له مشورې وروسته ټاکل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت ابوبکر صدیق(رض) ټاکنه: د ستر پیغمبر له وفات څخه وروسته انصار په ثقیفه بن ساعده کې سره راټول شول څــو سـعد بــن عبــاده د خلیفه یا پیغمبر (ص) ځای ناستی وټاکي چې عمر (رض) له دې موضــوع څخه خبر شو نو له ابوبکر او ابو عبیده بن جراح سره یوځای ثقیفــه بــن ساعدې ته لاړل، لومړی ابوبکر صدیق وینا وکړه او پدې کې یې قریشــو ته دټاکلو د حق خبر څرګنده کړه له زرو څخه ډیرو غوښتل چې عمر یــا ابو عبیده وټاکي خو عمر او ابوعبیدې وویل: مونږ ستا پــه حضــور کــې هیڅکله دغه دنده په غاړه نه شو اخیستلای ځکه چې ته په مهجرینــوو کې غوره یې او ستر پیغمبر (ص) د ناروغۍ پرمهال د لمونځ امــام ټاکــل شوی وې نو پر همدې بنسټ له مونږ څخه یې ته ډیروړ یې؛

نو لاسونه دې را اوږده څوک مونږ درسره بیعــت وکــړو ابوبکرصــدیق د هغوی دا غوښتنه ومنله او د انصارو له بیعت وروسته د لومړي اســلامي خلیفه په توګه وپیژندل شو.

ابوبکر صدیق(رض) په جماعت کې دې وینا ته خلک راوبلل:

ای! خلکو که څه هم زه پر تاسو خلیفه ټاکل شوی یم خوله تاســو څخــه غوره نه یم، که چیرې مې نیک کارونه وکړل نو ملتیا مې وکړئ او که مې بد کارونه وکړل نو ما نیکې لارې ته سم کــړئ ولــې کــه چیــرې مــې د خدایتعالی او د هغه رسول له اطاعت څخه مخ واړوه نو زما اطاعــت پــر تاسو واجب نه دی.

څرنګه چې ولیدل شول چې ابوبکر صــدیق (رض) یــوازې د ثقیفــه بــن ساعده د خلکو بیعت نه بلکې د ټولې اسلامي نړې بیعت یې ترلاسه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر(رض) ټاکنه: کله چې ابوبکر صدیق (رض) ناروغ شو او داسې احساس یې وکړ چې ګواکې مرګ یې نږدې دی او ستر صحابه په راوغوښتل او ورسره یې د عمر(رض) د خلیفه کیدو خبرې وکړې له هوکړې وروسته یې له کړکۍ څخه سر رواویست او کوم خلک یې چې د کور ترڅنګ راټول شوي وو ورته وویل:

ما خپل ځای ناستی عمر ټاکلی ایا ستاسو خوښه ده؟

ټولو وویل هو! دغه راز دا موضوع ولیکله او نور د خلکو په منځ کې وویل شي.

خو د دې انتصاب په زړه پورې ټکی دا وه چې ابوبکر صدیق له خپلو خپلوانو څخه څوک ددې لپاره ونه ټاکل، بلکه عمر رض چې له ده وروسته د ټولو په وړاندې غوره ګڼل کېده ددې کار لپاره وګماره، خوا دا کار یې په تحمیلي ډول نه بلکې له هغوی سره تر مشورې وروسته ترسره کړ.

د حضرت عثمان (رض) ټاکنه: کله چې عمر(رض) ټپي شو نو مسلمانانو ورڅخه وغوښتل چې یو څوک خپل ځای ناستی وټاکي هغه وویل:

زه نه غواړم څو دغه دروند مسئولیت نور هم په ژوند کې او هم له مړینې وروسته په غاړه واخلم ما دا موضوع د حضرت محمد (ص) له شپږو جنتي یارانو سره (علي، عثمان، عبدالرحمن بن عوف، سعد بن ابي وقاص، زبیر بن عوام او طلحه بن عبیدالله) سره شریکه او څرګنده کړېده.

زما زوی عبدالله هم پدې غونډه کې ګډون کولای شي خو د ټاکلو حق نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر(رض) له وفات څخه وروسته دا شپږ کسان سره راټول شول څو د خلافت لپاره یو تن وټاکي، زبیر خپل واک علي ته، طلحه عثمان ته او سعد عبدالرحمن ته ورکړ او عبدالرحمن هم له خپل واک څخه تیر شو په پایله کې علي او عثمان پاتې شول هغو دواړو خپل واک عبدالرحمن ته ورکړ څو ددوی له منځه یو وټاکي عبدالرحمن له مسلمانانو سره له درې شپو ورځو مشورې وروسته دې پایلې ته ورسید چې د خلکو خوښه عثمان دی نو پر همدې اساس یې عثمان وټاکه او خلکو په ټولنه یې اعلان وکړ وروسته بیا خلکو ورسره بیعت وکړ.

د علي(رض) ټاکنه: کله چې حضرت عثمان(رض) په شهادت ورسید نو د انصارو او مهاجرینو څخه عمومي صحابه د حضرت علي خواته لاړل او ترې یې غوښتنه وکړه څو د خلافت دغه دروند بار په اوږو واخلي خو هغه ونه منله ولې د ډیر ټینګیدو وروسته یې منلو ته چمتو شو.

د راشدینو خلفاو له ټاکل کېدو څخه داسې مالومیږي چې د مسلمانانو خلیفه باید د ټولو مشورې سره سم او یا هم د اکثریتو په خوښه وټاکل شي، البته هغه خلافتونه چې په میراثي یا د زور له لارې رامنځته کیږي کولای شو د پاچاهۍ نوم ورته ورکړو په یاد مو وي چې په اسلام کې هیڅوک پخپله خوښه د خلیفه کیدو لپاره ځان نشي ټاکلی بلکه د یوې لویې ټولنې له خوا چې اهل عقد شورا په نوم یادیږي چې د پرهیزګارو، خدای څخه ویرودنکو، ربښتینو، عادلو او خیر غوښتونکو او د خلکو د باور وړ وي څخه جوړه شوې وي. البته د شخص په ټاکلو کې د خلکو رضایت شرط دی چې د شورا د غړو له لوري ټاکل کیږي پداسې حال کې چې په اوسني وخت کې د شورا وړ غړي په یوځای کې نه دي او هیواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مختلفو برخو تيت شويدي خو هغوی بايد له مختلفــو برخــو څخــه د خلکو د ازادو رايو پر بنسټ وټاکل شي البته کــه همــدا وگــړي يــو بــل شخص د رهبری لپاره وړ بولي او ټاکي يې نو خلک هم بايــد د دوی لــه ټاکنو څخه اطاعت او فرانبرداری وکړي ځکه هغوی يې واقعــي اســتازي دي که د شورا غړي د شخص په ټاکل کېدو سره موافقې ته ونه رســېږي او دوه دور کسان ددې کار وړ وبولي نو په هغه صورت کې بيا عامه رايــو ته مراجعه کيږي او له دې دريو څخه د اکثريتو د رايو پر بنسټ يو ټاکــل کيږي. يا هم که چيرې په لويه جرگه کــې د شــورا د غــړو شــرايطو تــه پاملرنه وشي نو په وسيله يې کولای شي له اسلامي لارې د ستونزو حــل پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پينځم څپرکی

افغانستان او د ډيموکراسی نظام

د سردار محمد داودخان د جمهوري د دورې پرمهال د افغانستان قبيلوي او سنتي ټولنه د ټينګو ګامونو په اخيستوسره د ملت کېدو په لور روانه وه او په ضمن کې دېته چمتو کېدله چې د ليبرال اوقبيلوي نظامونو سره ګډ يو ډيموکراتيک نظام جوړ کړي خو له يو مهم حقيقت څخه بايد يادونه وشي. چې د سردار محمد داود خان او محمد هاشم خان درې لسيزو ديکتاتورۍ (دصدارت دروه) ددې ګرايش لپاره د د افغانستان په چمتو کولو کې اساسي لاملونه دي.

په خواشينې سره يې بايد يادونه وشي چې د کمونيستي نظريو نفوذ چې د فريب او حيلګرۍ نظريې هم ورته ويل کيږي د دويمې نړيوالې جګړې وروسته يې د ډيموکراسۍ په لسيزه کې د ډيموکراسۍ ضد يعنې کمونيستي نظريو تخمونو وشيندل او قدرت ته له رسيدو سره سم هر ډول حقونه او ازادۍ غصب او د ډيموکراسۍ احلام له ذهنونو څخه ورک شو.

د خلق او پرچم او ترې وروسته لاس پوڅو او ځان غوښونکو درې کلنو کرغيړنو دورو نه يوازې زمونږ هيواد د منځنيو پيړيود ديکتاتوريو دورو په څير بدل کړ بلکې د هيواد نظام يې هم په يو جهمني او ځنګلي قانون بدل کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځنګلي قـانون بانـدې د اختـه افغانسـتان لپـاره اوس د هـيڅ ډول ډيموکراسۍ لکه اسلامي، قبيلوي، سنتي، او ليبرال غربي ډيموکراسـۍ په پلي کولو سره نشو کولای د افغانستان اوسنۍ ناروغۍ درملنه کړو.
د بې هوښۍ دا ناورغۍ يوازې د نظامي ديکتاتورۍ د اصولو په پلي کولـو د درملنې وړ ده.
په اوسني وخت کې زمونږ هيواد په يوې داسې ناروغۍ اخته دی لکه چې بې شمېره مکروبونه سره يوځای شوي وي او داسې ناروغې يې رامنځته کړې وي چې له ايډز ناروغۍ څخه هم بـدتره او د درملنـې وړ نـه وي او انسان يې په وړاندې خپل مقاومت د لاسـه ورکـړی وي او هـيڅ نشـي کولای او نه يې هم توان لري.
نو له همدې ځايه ده چې ليرې او نږدې قبر کـاړونکي او مـرده شـويان(هغه څوک چې مړي مينځي) ددې په تمه ناست دي څـو ددې نـاروغ د مړينې غږ واوري او ورڅخه په پاتې شوي ميراث ګېډه واچوي.
له کومه ځايه چې د ناروغۍ د درملنې لپاره بيلابيلو ډاکټرانو ته مراجعـه کيږي او د دې مراجعې لپاره ډير وخت انرژي او پيسو ته اړتيا پيداکيږي نو ددې پرځای چې يو ناروغ د معاينې لپاره مختلفو ډاکټرانو ته ورشـي ښه به دا چې پرځای يې يو پولي کلينک ته مراجعه وکړي او خپلـه هـر اړخيزه معاينه وکړي او د سمې نسخې په پلي کولو سره د مرده شـويانو او قبر ښکوونکو تمې له ميراث څخه پرې کړي.
نو په همدې ډول زمونږ د هيواد د شديد سياسي بحران د له منځه وړلـو لپاره يوه داسې د حل لاره ضروري ده چې ددې معضـلې ټـول اړخونـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکې شامل وي ترخنګ يې بايد په قضيه کې د ښکيلو ډلو رضايت او قناعت هم ترلاسه شي.
البته ددغه جړ شوي تار(د هيواد سياسي معضله) بايد د خپلو ګوتو پر سره پداسې ډول پرانيزو چې نور پکې تپونه وانخلو او د حقيقت لپاره ځان هم قرباني کړو، له هيواد سره مينه پيداکړو او ځان غوښتونکي ونه اوسو او له پراخې حوصلې ځخه پکې کار واخلو.
له کومه ځايه چې په تيرو وختونو کې هم بيړني اقدامات زمونږ د هيواد لپاره بې ګټې وه نو دا ځل بايد په بشپړې پاملرنې سره له پراخې حوصلې ځخه کار واخلو چې بيا وروسته پرې پښيمانه نه شو.
په کوم هيواد کې چې ملي اردو، پوليس، اساسي قانون، او نور دساتير په نوم پاتې وي نو په هغه هيواد کې ناپوهی، بيسوادی، ځان غوښتنې، خپلسری او ظلم دوام مومي او يو ځنګلي قانون به پکې چلېږي، او پدا ډول هيوادونو کې د ليبرال ډيموکراسی، سرمايه داري نظام او د نورو ډيموکراسيو پلي کول به هماغسې ناسم وي لکه ځنګه چې په شوروي اتحاد کې په کمونستي ډول د کمونيستي اصولو پلي کول وو.
غربي او شرقي سياسي نظامونوغوښتل ځو په سمه توګه پرته له دې چې د نورو ټولنو ذهني او عيني شرايطو په نظر کول په سمه توګه د خپلو نظرياتو د ځای پر ځای کولو په موخه او تش په نوم يې د سياسي او ايډيالوژيکي اصول په پلي کولو خپل زړونه خوشحالول او پدې سره يې نه يوازې نورې ټولنې په بدمرغی اخته کړې بلکه د خپل شرم ترخنګ يې ځان له تباهی سره مخامخ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښنګه چې په هیواد کې اوسنی سیاسي بحران او رواني بـدمرغۍ هـم د بېځایه تقلید یا په بې موسمه وخت کې د پردیـو د سیاســي ایـډیالوژۍ پلي کول وو.

پر همدې بنسټ مونږ باید هوښیار واوسو او هغه څوک پرې نه ږدو چې د هیواد سیاسي معضلو په حل کې بیا د ډیموکراسۍ تش شعارونه، مـدني ازادۍ او بشري حقونه چې د دوی یاهغو افغانانو چې په غربي ټولنو کــې ژوند کړې وي او د هغوی د موخو د بشپړولو لپاره ګمـارل شــوي وي لــه خوا له وړاندې شي.

کله چې په افغانستان کې د ډیموکراسۍ د اصولو د پلــي اړونـد خبــرې کېږي نو نړیوال واکمن د خپلې ډیموکراسۍ د پلي کولــو پــه موخــه پــه ښکاره توګه د تبیض او تعصب بازار تودوي او د پلي کولو لپاره یې دا بې شرمانه عمل ترسره کوي.

پدې مانا چې که خپلې ګټې یې پکــې موجــودې وي نــو د مرســتندویه څواکونو په وسیله هم د ډیموکراسۍ د اصولو پلي کولو هڅې کوي.

که چیرې د ډیموکرسۍ په پلي کولو کې د دوی د ګټو امکان پکې نه وي نغښتی نو نه یوازې له پلي کولو به یې لاس واخلي بلکه د بشرحقونو او د مدني ازادیو غصب به پخپلو سترګو ویني خو ددې کار د مخنیوي لپـاره هیڅ هم ترسره نه کړي حتی چې پخپلو ټنډو کې لړ ګونځې هم رانه ولي که څه هم دوی یې پخپله مستقیم یا غیر مستقیم لاملونه وي.

پداسې حال کې استعماري شــرقي او غربــي هیوادونــه د خپلــو خــود خواهانه، پلیتو، ناوړه او غیــر انســاني موخــو د ترلاســه کولــو لپــاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په دننه یا بهر کـې لاسـپوځو پـه مرسـته زمـونږ هیـواد د ډیموکراسۍ له پلي کولو څخه په زرګونو کیلومیتره لرې ګذار کړ.
مونږ په اوسنیو شرایطو کې بې موسمه او د تش په نوم ډیموکراسۍ پلي کولو لپاره کوچنۍ اړتیا هم نه لرو.
مونږ برعکس باید د اسلامي عقیدې په چوکاټ ، ملي غـوره دودونـه، د هیواد لوړې ګټې په روښنایۍ کـې او پـه ربـړول شـویو افغانـانو د زړه سواندۍ لاره ونیسو چې په رښتیا سره په حساسو شـیبو کـې زمـونږ د هیوادوالو شته ستونزې حل کړي.
اوس یو داسې موقت حکومت ته اړتیا لرو چـې سـوله او امنیـت پکـې ټینګ او ګډوډۍ او وژنې له منځه لاړې شي او مونږ پکـې پـه مسـولانه ډول خپلې ملي ګټې په سمه توګه تامین کړو البته زمونږ ملي اهـداف د نیمه نظامي موقت حکومت په جوړولو او د نظامي مقرراتو په تامینو سره ترلاسه کیدای شي.
دغه راز ترځنګ یې یو زړه سواندي او هیوادپال رهبر ته هم اړتیـا لـرو چې زمونږ د خلکوخدایي استعدادونه د کمونیستي او تنظیمي رهبرانـو برعکس په مثبتو لارو کې ترې ګټه پورته کړي څو پدې وسیله وتوانیږو چې خپل له اړخه وران شوی هیواد بیا جوړ کړو. ددې انسـاني، ملـي او اسلامي غوښتنو لپاره باید تر ټولو دمخه د سولې او امنیت د تـامین پـه موخه یوه نظامي شورا جوړه کړو، دغه انتخاب شورا به د نظامي مقرراتـو په چوکاټ او د یو نړیوال هئیت ترڅارنې لاندې خپلې دندې ترسره کړي او دا شورا باید له داسې لویو شخصیتونو څخـه جـوړه شـوې وي چـې متعصب او نورو هیوادونو پورې تړلي نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظامي شورا:

تېرې تجربې دا حقيقت ښکاره کوي چې کله چېرې په يو هېواد کې د ټولو په خوښه سياسي رهبران نه وي، او يا يې هم په منځ کې خپلمنځي اختلافات رامنځته شي نو پدې سره يې د دولتي چارو خارنه له لاسه وځي؛ او په پايله کې به يې هېواد له سياسي بې ثباتي او د اقتصاد له وروسته پاتې والي سره لاس او ګريوان شي.

پداسې حالاتو کې د هېواد با تدبيره او هېواد پاله نظامي شخصيتونه د ستونزو د حل او له سياسي بحران څخه د وتو په موخه د هېواد ټولې دولتي چارې پخپله او يا هم د مناسبو او هېواد پاله اشخاصو په لاس کې ورکوي.

لکه څرنګه چې د پاکستان، ترکيې، اندونيزيا او فرانسې هېوادونو نظامي افسرانو د بحران د له منځه وړلو په موخه د خپل هېواد دولتي چارې په لاس کې واخيستې

دغه په تيرو نږدې وختونو کې مو پخپلو سترګو وليدل چې په پاکستان کې د جمهور رئيس غلام اسحاق او صدراعظم نوازشريف ترمنځ خپلمنځي اختلافات او سياسي بحران رامنځته شو، چې وروسته اردو پکې مداخله وکړه او د ښکيلو ډلو د باور وړ يو کس يې وګماره چې يو موقت حکومت جوړ کړي څو د يو عادلانه او عمومي ټاکنو ته زمينه برابره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په موجوده شرايطو کې په افغانستان کې د هيواد ټولې دولتي چارې د بې شميره وسلوالو ډلو په لاس کې دي او موقت ملکي حکومت د چارو له څارنې څخه عاجز پاتې دی چې دلته اوس بايد له دويمې لارې يعنې د نظامي مداخلې څخه بايد ګټه واخيستل شي خو تردې ځايه چې په هيواد کې يو بيطرفه او مسئوله اردو نشته نو دلته بايد له شمير مسلمانو نظامي کارپوهانو او قومندانانو څخه يوه شورا جوړه شي او وروسته دا کار ترسره کړي، البته شورا هغه وخت له خطر څخه وتلای شي چې نړيواله ټولنه يې ملاتړ او مرسته ورسره وکړي او له بلې خوا يې بايد غړي له ځانګړو معيارونو سره وټاکل شي.

الف ـــ د افسرانو د ټاکلو معيارونه:

۱ ـــ د لاس پوځو ګوندونه د غړيتوب نه لرل؛

۲ ـــ په کمونيستي اردو کې کليدي موقف نه لرل؛

۳ ـــ د داود او کمونستانو په کودتاوو کې د بې کفايتي ريکارډ نه لرل؛

۴ ـــ د کمونستان او روس د تيري په وړاندې د بې توپيره احساس نه لرل؛

۵ ـــ د اسلامي مقاومت په وړاندې په جګړې کې برخه نلرل؛

۶ ـــ په ستراتيژۍ او تاکتيک کې دبشپړې تجربې او مالوماتو لرل؛

۷ ـــ تش په نوموم د عالي نظامي رتبې نه لرل؛

ب ـــ د قوماندان د ټاکلو معيارونه:

۱ ـــ د نظامي مسلکي او لوړو زده کړو لرل؛

۲ ـــ د نظامي رتبې څخه برخمن وي؛

۳ ـــ په جبهو کې د ځواکونو د اداري ريکارډ لرل؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ ـــ په سختو او ستونزمنو شرايطو کې د اداري وړتيا او ريکارډ؛
۵ ـــ په څو نورو قوماندانانو باندې د حکمرفا ريکارډ؛
۶ ـــ د خلکو، مجاهدينو او قومندانانو له باور څخه برخمن وي؛
۷ ـــ د خلکو په ناموس په تيري او د هيواد په لوټونه کې ريکارډ نلرل؛
۸ ـــ د هيواد په ځانګړي ډول د کابل په وجاړونه او د خلکو په وژنه کې دخيل نه وي؛

ج ـــ ګډ(مشترک) معيارونه:

۱ ـــ د نوښت قدرت او رهبرۍ وړتيا؛
۲ ـــ د خپلسرۍ، ځان غوښتنې او رايي احساسات ونلري؛
۳ ـــ د ژبني، قومي، تنظيمي، سيمه ايز، سمتي او مذهبي تعصباتو نه لرل:
۴ ـــ ملي نواميسو ته ژمن؛
۵ ـــ د ازادې پريکړې او د خلکو په ګټه د تصميم نيولو جرئت؛
۶ ـــ د هيواد په کورنيو چارو کې پرديو د لاسوهنې مخالفت؛
۷ ـــ ريښتينی او د دوه مخۍ له تورونو څخه سپيڅلی وي؛
۸ ـــ د مسوليت له احساس او وړتيا څخه برخمن؛

ددې لپاره چې د ټاکنې تبعيض انګيزه له منځه تللی وي نو د شورا د غړي بايد له يوه ولايت څخه وټاکل شي.
د تنظيم، ژبې، قوم، او مذهب څخه استازيتوب بايد په هيڅ وجه د ټاکلو معيار ونه شي او د يو ولايت څخه د غړو په ټاکلو کې بايد پورتني ميعارونه په پام کې ونيول شي البته له نوماندانو څخه چې هريو تر ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

واجد شراط وي نو ودې ټاکل شي ځکه په اوسني وخت کې افغانستان يو منظمه ملي اردو نشته او د نظامي نماينده ګانو ټاکنه هم په سمه توګه نشي ترسره کېدای او ددې کار په ځنډ سره دردونکې پايلې له ځان سره ولري او ددې لارې د لا ډاډ لپاره بايد نړيواله ټولنه او اسلامي کنفرانس خپل کليدي ونډه په سمه توګه ترسه کړي.

د نظامي شورا دندې:

د هيواد د خپلواکۍ ساتنه، ځمکنۍ بشپړتيا، د ملي حاکميت، او هيواد کې د بشپړ امنيت تامين ټولې هغه موخې دي چې د رسيدو لپاره يې بايد لاندې دندې ترسره شي.

۱ ــــ د نوي وسلوال ځواک، اردو او پوليسو رامنځته کول او تنظيم؛

۲ ــــ په هيواد کې له بيلابيلو وسلوال ډلو څخه د غيرقانوني وسلې راټولول او نظامي مرکزونو ته يې سپارل؛

۳ ــــ په ملي اردو، پوليسو او ژاندارام کې د هغو پخوانيو صاحب منصبانو ځای پرځای کول چې په لاسپوځو ډلو پورې تړلي نه وي او ياهم په ښکاره ډول په ملي خيانت او د هيوادوالو په وژنه تورن نه وي.

۴ ــــ د تنظيمي وسلوالو ځواکونو تنظيمول او د اردو او پوليسو په قطعاتو کې يې جذبول؛

۵ ــــ د پوليسو، اردو او ژاندارام پوليسو په قطعاتوکې د داوطلبو کسانو جذبول؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶ ـــ د هیواد په بیلابیلو برخو کې د قول اردو، فرقــوو او نــورو ځــایونو رغولو تنظیم او بشپړول؛

ب ـــ د سیاست او ملکي چــارو څخــه د وســلوالو او امنیتــي ځواکونــو ایستل ځکه تر هغه چې د هیواد په دننه کې د کودتاه په ترســره کولــو سره د اردو دغه فعالیت سیاسي کیږي او پدې سره ملت د بــدمرغۍ پــه لور بیایي البته په راتلونکي کې له دې ډول بدمرغیو څخه د ځان ساتنې لپاره باید لاندې اقدامات ترسره شي.

۱ ـــ د اردوو پولیسو او ژندارام هیڅ یو غړي ته ددې اجازه ورنکړل شي چې د سیاسي ګوندونو غړیتوب ترلاسه کړي اویا په سیاســي فعــالیتونو کې برخه واخلي.

۲ ـــ پولیسو او اردو ځواکونو ته باید د نورو عامو وګړو په څېر په ټــاکنو یوازې د رایې ورکول حق ورکړل شي.

۳ ـــ د ملي اردو او پولیسو منسوبین تر هغې نشي کولای چــې د ملــي شورا په ټاکنو کې ځان نوماند کړي څو یې چې له خپلې دندې استعفا نه وي ورکړې.

ج ـــ د وزارتونو، دولتي او غیر دولتي موسســو، لارو، پولــو د راتلونکــو ټاکنو او داسې نورو ځایونو د امنیت د تامین.

د ـــ د اصلي ملي شورا تر ټاکنو پورې د مــوقتې ملــي شــورا د کــارونو ترسره کول؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

هـ ـــ د جمهور رئیس او سیدراعظم د قدرت داصطکاک د ساتنې په موخه باید د نوماندانو له ډلې څخه په موقت ډول جمهور رئیس وټاکل شي او جمهوري نظام باید پداسې ډول ترتیب شي چې سیدراعظم پکې شتون ونلري او په راتلونکي اساسي قانون کې دا اصل ځای پر ځای شي؛ ځکه د دریمې نړۍ په یو هیوادونو کې چې فعال جهمور رئیس او سیدراعظم شتون لري نو د سیاسي بې ثباتۍ او ستونزو لاملونه ګرځېدلي ځکه په دا ډول هیوادونو کې د خلکو مدني روزنې او سیاسي شعور دومره وده نه ده کړې چې، هر یو یې خپل ځانګړی مسئولیت او صلاحیت وپېژني، له خپلې برستنې سره پښې وغځوي او د نورو په حقونو او صلاحیتونه تیری ونه کړي ځنګه چې د سیاسي شعور په نشتون سره زمونږ د هیواد سیدراعظم او جهمور رئیس یو بل ته له خبرو تیر نه شول او په پایله کې یې زمونږ د هیواد پلازمېنې اوسېدونکي د دوه کالو لپاره د بې اتفاقۍ په اور کې وسوځول او په ناحقه یې په وینو کې ولړل.

لنډمهاله حکومت:

لنډ مهاله جمهور رئیس باید تیرو لنډ مهالو حکومتونو ته په کتو سره د خپلې کابینې غړي په بشپړاحساس او مسئولیت سره وټاکي، ځکه چې تیر موقت حکومتونه د بهرنیو هیوادونو د لاسوهنو او ائتلاف سره یوځای رامنځته شوي وه او د خلکولپاره یې هیڅ ډول ګټه نه لرله. دغه راز برعکس د تنظیمونو ترمنځ د وسلواله جنګ، د وژنو ، معیبوبیت، له کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښخه د زړګونو هیوادوالو تیښته او د عامه وګړو د سرمایې لوټونې ســتر لاملونه هم همدا حکومتونه ؤ.

نو پدې سره باید راتلونکي موقت حکومت ته بایــد د تیــرو حکومتونــو برعکس پوره وخت ورکړل شي او پدې حکومت کې باید ټولې حکــومتي چارې او وزارتونه باید هیوادپالو، مســلمانو، مســئولیت پیژنــدونکو، لــه انرژۍ ډکو بیروکراتانو ته وسپارل شي. جمهور رئیس باید دا ټکی په پام کې ونیسي چې په حساسو شرایطو کې په وزارت کې مقررول یو امتیــاز نه بلکې یو ملي دروند مسئولیت دی نوپــدې ســره دا لازمــه ده چــې د راتلونکو ادارو ټاکنې په هر کچه چې وي نو اشتباهاتو ښخــه پــه کلکــه مخنیوی وشي.

ځکه چې کابینه د یو ځو عادي کسانو د یوځای کېدو ځــای نــه بلکــه د سترو او متخصصواو د هیواد په چارو کې په کارپوهو شخصــیتونو ځــای دی دا پدې مانا ده چې جمهور رئیس د وزارتونو لپاره مسلکي او باتجربه اشخاص پیدا او د کابینې په لست کې یې شامل کړي او هر هغــه څــوک چې د وزارتونو لپاره ټاکل کیږي نو د خپلو راتلونکو کــارونو لپــاره بایــد ځانګړې تګلاره او پلانونه ولري څو په راتلونکي کې یې پخپله اداره کــې پلي کړي او که چیرې برعکس اشخاص وي، نــو لازمــه ده چــې خپلــې څوکۍ ښخه لاس واخلي اوخپل ځای په کار پوه او وړ کسانو ته پرېږدي او د ملي ګټو لپاره خپلې پښې له ړستنې ښخه ونه باسي او پرېږدي چې د دوی کارونه پــه کــارپوه، مســلمان، بااهلیــت، باکفایــت، او هیوادپالــه کارپوهانو ته وسپارل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ليدونكي په عقيده ترڅو د حكومتدارۍ په تګلاره کې بدلون ونه منل شي، په يو ځانګړي كلتور ټينګ نه شي او د ځــانګړې ســتراتيژۍ د ډاډ لپاره رامنځته نه شي، د تيرو دودونو په چوكاټ كې به كابينې جوړول په هيڅ ډول ګټور نه وي او نه به پكې د ګټې امكان وي.

د ننيو چارو ترسره كول يوازې تجربه لرونكي (ټكنوكراټان) شخصيتونه كولای شي دا چارې په سمه توګه ترسره كــړي او ددې چــارو د ترســره كولو لپاره بايد ناهله كسان ونه ګمارل شي.

كه چيرې يو طبيب د مالې وزير په توګه، د زراعــت متخصــص د عــدلې وزير په توګه او د معادن انجينر د اطلاعات او كلتور په توګه وټاكل شــي نو دا د ننې عصر سره خلاف او زيات اړونكې پريكړې دي،

كه چيرې يو څوک په كومه برخه كې تخصص نلــري او لــه بشــپړې زده كړې څخه برخمن نه نو كه چيرې داسې اشخاصو ته په دولتې چارو كــې دنده وركړل شي نو دې كړنې ته ((اداري كفر)) نوم وركولای شو.

جمهور رئيس بايد د خپلې راتلونكې كابينې لپاره مناسب او وړ اشخاص پيدا او وټاكي، نه دتيرو بې كفايته اشخاصو په څېر چې بيلابيلې بدمرغۍ رامنځته او په راتلونكي كې د خپلې او د نورو له شرمنده ګۍ څخه ځــان وژغوري.

حكومت بايد تر هر څه دمخه د اصولي كړنو د ترسره كولو په موخــه پــه چټكۍ سره د ؛ بهرني سياســت، كــورني سياســت، امنيتــي او دفــاعي سياست، اقتصادي سياست، فرهنګي سياست، د عامه خــدماتو ترســره كولو سياست او د مطبوعاتي سياست لپــاره طرحــې جــوړې كــړي او د همدې طرحو د پلې كولو لپاره برنامه ريزي وكړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره چې راتلونکی حکومت او نظامي شورا وکولای شي چې خپلې ټولې دندې د امن او سوله ایزه فضا یو د بل په مرسته په سمه توګه ترسره کړي.
او ترڅنګ یې باید د دفاع، کورنیو چارو وزارت او د ملي امنیت ریاست نظامي شورا ته وسپارل شي او امنیت د تامین ټول مسئولیت نظامي شورا
ته ورکړل شي.

د لنډ مهاله حکومت دندې:

۱ ــــ په نوې بڼه د پولیسو او اردو ځواکونو رامنځته کول او د غیرقانوني وسلو په راټلو کې له نظامي شورا سره مرسته وکړي څو سوله او امنیت دنورو فعالیتونو د ترسره کولو لپاره لار پرانیزي.
۲ ــــ د پرچمیانو څخه په میراث پاتې کابینه یو ځل بیا جوړه او د مجاهدینو د دورې د بې نظمه او بې بندوباره وزارتونه بیرته د نظم په چوکاټ کې راولي.
۳ ــــ د کرنې، مالدارۍ، صنعت، سوداګرۍ چارو او اولیه خدمات لکه: اوبه، بریښنا، روغتون، ښوونځي او کوپون ته د عادي شراطو په څیر ځای ورکړي.
۴ ــــ له ګاونډیو، د سیمې، اسیایي او غربي هیوادونه او ملل متحد سره د ډیپلوماټیکو اړیکو جوړول، د خوښۍ وړ هیوادونو د مقیم او غیر مقیم سفارتونو اړتیا، د پخوانیو حکومتونو نړیوالې ژمنې، او د شوروي اتحاد له

(c) ketabton.com: The Digital Library

متجاوز حکومت څخه د تاوان اخیستلو لپاره د لازمو تدابیرو نیول چې پدې وسیله د مرستو د جلبولو زمینه برابره شي.

۵ ـــ پداسې حال کې چې د هیواد بیخبینا او اقتصادي حالت د بحران په وروستي حالت کې قرار لري او د اقتصاد رغښت هم د حکومت تر ټولو ستونزمنه دنده کېدای شي، څکه کرنه، مالداری، بهرنی تجارت، محدودې صنایع او د کانونو استخراج تقریباً په ټپه دریدلی دی، بانکونه او د دولتي او غیر دولتي موسسو ټول توکي چور او لوټ شویدي نو د پورتنیو ستونزو د حل په موخه له نړیوالو څخه د مرستو او قرضونو غوښتنه وشي، د ګازو د کان ، سیمنټو، ډبرو سکاره او د اوسپنې او مسو د استخراج لپاره باید دولت لاس په کار شي، بلج شوې صنعتي موسسې بیا فعالې کړي، او د ګمرکي عوادو د زیاتوالي په موخه باید قاچاق په ټپه ودرول شي.

۶ ـــ د افغان مهاجرینو د بیرته راستنیدو لپاره د وسایلو او هغوی د اوسیدو لپاره څمکه چمتو او په واک کې ورکړل شي.

۷ـــ په جدي توګه په هیواد کې د بهرنیو هیوادونو د لاسوهنې مخنیوی وشي.

۸ ـــ د پلان په وزارت کې د بیارغونې د ټولو چارو تنظیم او د ناوړه ګټه اخیستونکو اشخاصو څخه چې په نوم د بیارغوې خبرې کوي له ګمارلو څخه مخنیوی وشي.

۹ ـــ په هیواد د د تحمیلي جګړې اود بهرهنیو د لاسوهنې په ترڅ کې د وګړو ترمنځ د رامنځته شویو مخالفتونو، دښمنیو، بې باوریو او د همدې ټولنیزې ناروغۍ د له منځه وړلو لپاره په جدي توګه کار وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ ــــ د اساسي، ګوندونو، او د ټاکنو قانون تسويد او د تصويب لپاره يې ملي لويه جرګه چې د دوديزې او د اهل شورا غړو جوړښت دى رامنځته شي.

۱۱ ــــ د ملي شورا او انتخابي حکومت ټاکنې بايد د خلکو له بــاور ســره سمې ترسره شي او په همدې ځاى کــې د نظــامي شــورا او لنــډ مهالــه حکومت کارونه پاى ته رسيږي د وګــړو پــه ژونــد کــې يــوه نــوې دوره پيليــږي. البتــه وروســـته لــه دې دورې وروســـته داشــونې ده چـــې ډيموکراسۍ، بشر حقونه او مدني ازادۍ په پام کې ونيول شي او د تامين لپاره يې کار وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (سید فضل الله وحیدي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له ژباړونکي او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د ژباړلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

M Niazi

WHICH KIND OF DEMOCRACY DO AFGHANS NEED?

Writer: Pr:Habib Ull Rahman Hala

Translator: Mohammad Akbar Niazi

د ژباړن د خپرونو لړ: ۴

د تحریک دخپرونو لړ: ۱۰۳

د افغانستان ملي تحريک

www.melitahrik.com

۱۰۳

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library